



İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

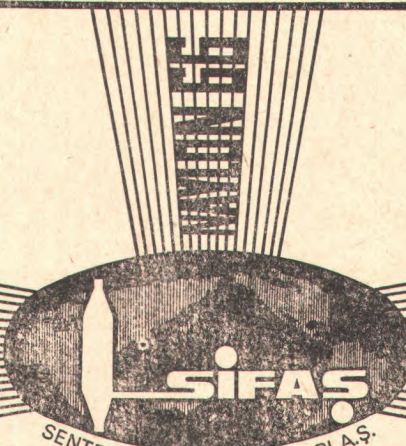
İKTİSAT DERGİSİ

AĞUSTOS 1975

SAYI 134

CİLT : 22

500 KURUŞ



SIFAS
SENTETİK İPLİK FABRİKALARI A.Ş.

ŞİRKET MERKEZİ : Sanayi Bölgesi; BURSA
Tel: 18500-18504 Büro Atatürk Cad. Ticaret Bankası
İş Hanı Kat 1, Tel: 14489

İSTANBUL BÜROSU : Manifaturacılar Çarşısı No. 3501 — 3502,
Atatürk Bulvarı,
Unkapanı, İstanbul
Tel. 22 35 73, 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyi sorumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez.

Reklâm Tarifesi

Ön kapak içi		1250.— TL.
İç sahife		1000.— TL.
Arka kapak içi		1250.— TL.
Arka kapak		1500.— TL.



İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrû sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İçtimai ve Siyasî felâketlerden yakasını kurtaramaz.

K. ATATÜRK

CİLT : XXII

AĞUSTOS 1975

SAYI : 134

Fiatı : 5 T.L.

Yıllık : 60 - 6 Aylık : 30 TL.

Cemiyet Adına Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Nihat BATUR

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03 - 44 48 63

P. K. 599 Karaköy/İst.

Basıldığı yer : YENİLİK BASIMEVİ

İÇİNDEKİLER

2. Derginin Sesi ***
3. 1970 Sonrası Türkiye'sinde Enfiasyon Prof. Dr. Yüksel ÜLGEN
15. Sanayimizin Sorunları Feyyaz BERKER
21. Sanayileşmenin Neresindeyiz? Prof. Dr. Akın İLKİN
28. Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Örgütü Doç. Dr. Nazif KUYUCUKLU
33. Türkiye'de ve Dünyada Ekonomik Bunalım Erbil GÖKSAN

Derginin Sesi

Değerli Okurlarımız,

Bu sayfada zaman zaman yansıtmaya çalıştığımız, iktisadî sahalardaki görüşlerimizin ve temennilerimizin her geçen gün objektif ve bitaraf oluşumuz nedeniyle tutarlı olduğu görülmektedir.

Bugün memleket ekonomisinin içinde bulunduğu dar boğazlar, iş başındaki hükümetin kısa devreli icraatından dolayı olmayıp, 12 Mart muhtırasından buyana oluşan, kısa süreli hükümetlerin kalkınma plânlarının tatbikatında karşılaştıkları, mali kaynak yetersizliklerinin her geçen gün büyümesinden ileri geldiğine inanmaktayız.

Mali kaynaklarımızın en mühimlerinden olan ihracat gelirlerimizin, son olarak 1975 senesinin ilk beş ayında toplam olarak % 30 oranında bir gerileme göstermesi, iş gücü ihracının gerilemesinden mütevellit, işçi döviz rezervlerinde ki düşmeler, öngörülen yatırımların neticelendirilmesinde menfi etkenler olduğu muhakkaktır.

Kaldiki uzun süreli yatırımların sık sık yapılmakta olan kur ayarlamaları nedeni ile saptanan maliyetlerin çok üstünde oluşmasına sebep olduğundan, yatırımların selameti hakkında iyimser olmak hayli zorlaşmaktadır. Gerçekleşmesi güçleşen yatırımların hesaplanan istihdam politikasına ve milli gelire katkı payları da bu nedenle elle tutulur bir gerek olmaktan çıkmaktadır. Çok daha sıkıntılı günlere düşmemek için milli ekonomi politikasının partier üstü bir kurulda saptanmasına ve derhal tatbikatına geçilmesini en çıkar yol olarak görmekteyiz.

Sevgilerimizle

İKTİSAT DERGİSİ

1970 Sonrası Türkiyesinde Enflasyon

Prof. Dr. Yüksel ÜLGEN

1970 sonrası Türkiyesinde enflasyon konusu gerçekten son derece ilginç ve çok yönlü bir sorun olarak karşınızda duruyor. Aslında 70'ler sonrası dediğimiz dönem yalnız Türkiye için değil, dünya için de önemli bir dönemdir. Günümüz dünyasında rahatlıkla denebilir ki bir iktisadi fırtına esmektedir. Bu iktisadi fırtına tabiatı ile Türkiye'yi de etkileyecek, serpintilerini estirecektir. 70'ler sonrası Dünyasının bu fırtınası daha önceki iktisadi fırtınalara pek benzemektdeir. Kendine özgü koşulları içinde, kendine özgü bir ortam içinde gelişme gösteren eğilim gösteren bir enflasyonist dönem

karşısında bulunmaktayız. Bir yandan bu enflasyonist eğilim kendini gösterirken bir yandan da işsizlik ve fiyatların artışı eğilimleri de ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde enflasyon içinde durgunluk deyiimi dani bu dönemin ifade edilmesinde kullanılabilecek tipik ve anlamlı bir deyim olarak karşımıza çıkmıyor. Tabiatı ile Türkiyeyi bu fırtına eserken Dünya ekonomisinin dışında ayrı olarak ele almak imkânı yoktur. Türkiye gittikçe dışa açılan bir ekonomidir. Yalnız dışa açılma durumu 1963'de aşağı yukarı % 12 civarında iken bugün % 16'yı bulmuştur. Bu demektir ki, gittikçe dışa açılan dış etkilere daha çok

teması olan bir ülke ekonomisi içinde bulunuyoruz. Bu bakımdan çok kısa olarak ta olsa dünyanın içinde bulunduğu bu durumu, bu ortam bazı göstergelerle belirtmek mümkündür. Dünya ekonomisini şimdiye kadar gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler olarak düşündüğümüzde bu ülkeler içinde az gelişmiş ülkeler veya gelişmekte olan ülkeler daima kaybeden ülkeler olarak kalmışlardır. 1973 yılından itibaren az gelişmiş ülkeler lehine seyreden dış ticaret hadlerinin ortaya çıkarttığını görüyoruz. Bu gerçekten karışımıza ilk çıkan bir olgudur. Ve ilk defa şimdiye kadar kaybeden ülkeler olarak nitelenen bu az gelişmiş ülkeler, durumlarında bir değişimin başladığını bazı işaretleri görmek durumuna girmişlerdir. Bu arada Dünya ekonomisinin çok güçlü ekonomileri oldukça sıkıntılı dönem içine girmişlerdir. Fiyat artışlarını durdurmak ve enflasyonist gidişi frenleyebilmek için alınan tedbirler büyük fedakârlığı gerektirmiştir. Bu fedakârlık özellikle GSMH'da düşme daha doğrusu büyüme hızından düşme pahasına yapılmak istenmiştir. Bu, sıfır büyüme hızı dediğimiz bir kavramın ortaya çıkmasına sebep oldu ve birçok ülkeler bu hızları O'na yakın olarak gerçekleştirme durumuna girdi. Toplu olarak eğer bir ortalama verirsek 1959-1971 büyüme hızları ortalaması % 5,3 olarak hesap-

lanıyor. Fakat 1974'de negatif büyüme hızına sahip olanlarda vardır. Sıfıra çok yakın olanlar da vardır. Bunların dışında bu fedakârlığa rağmen istenen sonuç elde edilememiş ve fiyat artışı büyük ölçüde çift rakamlı olarak kendini göstermiştir. Türkiye çift rakamlı olmayan enflasyonu görmedi. Öbürlerinin zaten tek rakamlı olduğunu büyük istikrar diye daima kabul etmişizdir. Tabiatıyla bizim dışımızda olanlar bu muafiyete sahip olmadıkları için hele böyle çift rakamlı olunca, onun üstüne geçince son derecede etkili duruma girdiler.

Meselâ; İkinci Dünya Savaşı'nın mucizeler yaratan Japon ekonomisi % 25 civarında fiyat artışlarına sahne oluyor. Uzun yıllar istikrarın simgesi olarak belirlenen İngiltere % 15 civarında, İtalya % 20 yi bulmuş durumda. Tabiatıyla bu ekonomilerdeki etkilerini bir yük olarak yansıtmaktadır. Şimdi bunun dışında cari ödemeler bilançosunda, tabii sonuç olarak 10 Milyar \$'a yaklaşan boyutta açıklar veren ülkeler vardır. Bu güçlü ekonomiler dediğimiz meselâ İngiltere 10 Milyar \$ civarında, Japonya aşağı yukarı 8 Milyar \$ geçeceği tahmin ediliyor. İtalya, Fransa v.s. hepsi 8-10 Milyar \$ civarında dolaşmaktadır. Şimdi bunların içinde son yıllarda önemli

bir durum az gelişmiş ülkeler nite-
liğinde olan, hammadde ihracatçı-
sı olan ülkelerin başında petrol ü-
reticisi ülkelerin petrol fiyatlarına
yaptıkları zamların da tabiiyetiyle
büyük etkisini görmek mümkün.
Şimdiye kadar sanayilerini ucuz
petrol verisine dayandıran ülkeler
bu fiyat artışları karşısında oldukça
sarsılma durumuna girmişlerdir.
Bugün aşağı yukarı Ortadoğu Pet-
rol üreticisi ülkeler için yıl sonun-
da 60-80 \$.lık bir kümelenmenin
olacağı tahminleniyor. Bu bir ba-
kım milletlerarası mali piyasa,
petro-dolar piyasasının doğmasına
sebepe olmuştur. Daha önce ero-
dolar dediğimiz ikinci Dünya sa-
vaşından sonra ortaya çıkan olgu-
nun yanında bir de bugün petro-
dolar piyasası ortaya çıkmış ve
büyük ihtimalle yeni bir dünya fi-
nansman kaynağı burada kendini
gösterecektir. Ve dünya ticareti-
nin yeni kanalları buradan başla-
yacak buradan belirlenecektir,
Bugün OECD Ülkeleri için yapılan
bir tahminde varil başına 10 cent
lik bir petrol artışı 50 milyon \$lık
boyuta varmaktadır, ki; 73 Kası-
mından itibaren petrol fiyatlarına
olan artış aşağı yukarı 4 mislini
bulmuş durumdadır. Şimdi Dünya
ekonomisi bu fırtına içinde kendi-
ni gösterirken tabiiyetiyle Türk E-
konomisi bunu bu fırtınanın etki-
sinden kurtarmanın imkanı yoktur.

Türkiye 1970 sorasında gerçekten
bir fiyat hareketlerine sahne ol-
muştur. Ve aşağı yukarı 1970 A-
ğustosundan 73 ekimine kadar
Türkiye de toplam olarak % 74
fiyat artışını meydana getiriyor.
1970 Ağustos 73 ekimini bir dö-
nem alırsak toplam olarak % 74
bir fiyat artışı vardır. Şimdi bu dö-
nem içinde 70 Ağustosundan iti-
baren fiyatlarda bazı dalgalanma-
lar olmak, daha alt dönemlere a-
yırmak mümkün ama fazla ayrıntı-
ya orada girmek istemiyorum. Bu,
1970 den sonra tabiiyetiyle 70'in
ikinci yarısı, 71'in ilk yarısı, daha
kuvvetli bir fiyat artışına sahne
olmuş sonra biraz azalıyor. Sonra
tekrar artma durumuna giriyor.
Şimdi önemli olan 1970 sonrasın-
da kendini gösteren bu enflasyo-
nist gelişimin sebepleri, nedenle-
ri neler olabilir? Bu nedenler çok
çeşitlidir. Ve çeşitli gruplar altın-
da da toplanabilir. Evvelâ ilk ha-
reket 1970 sonrası Türkiye sinde
1970 Ağustosunda yapılan Ağus-
tos devaluasyonu ile başlar. 1970
Ağustos devaluasyonunda ayrıca
bazı ana maddelerin de demir gibi
petrol gibi, şeker gibi malların fi-
yatlarında ayarlama yapıldığı gibi
bir de finansman Kanununun ge-
tirdiği yükler oldu ve bütün bun-
lar kümülâtif olarak 70 Ağusto-
sundan sonraki, ve 71'in ilk yarı-
sındaki fiyat hareketlerini olage-
len mevsimlik fiyat hareketlerinin

çok üstünde bir indekse bizi götürdü.

Bunun dışında diğer sebepleri de kısaca belirtmeğe çalışacağım. Bunların içinde fiyat artışlarını artırıcı yönde etkisi olan işçi dövizleri artışını da söylemek mümkündür. Bildiğimiz gibi Türkiye işçi dövizleri yönünden belli ölçüde hatta büyük ölçüde döviz darboğazını halletme durumunda kalmış olmakla beraber fiyatları artırıcı etkisi mutlaka olmuştur. Ve tabiatıyla bu dövizlerin gerek mal ithalatında darlığı hissedilen gerek yatırım durumlarında kanallı edilememesi ve bir parça hasasiyetle koruma eğiliminin belirmesi, bir bakıma bu etkiyi bu olumsuz etkiyi arttırmakta önemli bir rolü olmuştur. Diğer bir sebep Türkiye nin sahip olduğu çok hızlı nüfus artışıdır. Gerçekten Türkiye hızlı nüfus artışına sahip ülkelerin başında geliyor. 3 civarında dolaşan bir nüfus artış hızıyla tabiatıyla fiyat artışına büyük etkisi olacaktır. Bazı hesaplarına göre OECD ülkeleri içinde OECD Teşkilâtı bizi kalkınma ve gelişme seviyesi yönünden 16. ncı sıraya koyar. Ancak, eğer bu hesaba dayanarak nüfus artış hızını daha düşük olarak diğer şartlar değişmeden, daha düşük olarak % 1 civarında hesaplayarak bir tahmin yaparsak diğer bütün şartlar aynı

kalmak şartı ile sadece nüfus artışındaki bu hızı bire düşürmekle yaptığımız bu hesaplamada Türkiye nin sırası 6.ncı ya çıkmaktadır. 16. ncı dan 6 cı sıraya yükselmektedir ki, bu da bize oldukça önemli bir nüfus artışının ne gibi bir ağırlığı taşıdığını çok rahatlıkla gösterebilir. Bunların dışında Türkiye'nin kendine has bazı sebepler yüzünden de fiyatları olumsuz etkileyeceği nedenler bulunabilir. Bunların bir tanesi bürokratik mekanizmanın yavaş işlemesi. Bu bizim geleneksel niteliklerimiz içinde sayılabilir. Ve geleneksel olması bir yana tabiatıyla çeşitli zamanlarda elâstikyeti olmaması dolayısıyla bazı davranışların arkadan gelmesi doğru bile olsa gecikmeli olarak uygulamaya konulmasının tabiatı ile fiyatları kendi ölçüsünde olumsuz olarak etkilediğini söylemek mümkündür, ki, buna ikinci bir durumda Türkiye'de piyasanın disiplinsiz karakterini de ekliyebiliriz. Bütün az gelişmiş ülkelerde bu rahatsızlık var. Piyasanın disiplinsiz karakteri tabiatıyla bizde de vardır. Meselâ devalüasyon kararı hiç şüphesiz belli bir gecikme ile fiyatlara intikal edecekti.r Bunu tamamen önlemenin imkanı yoktur. Ancak, devalüasyon 10 Ağustosta alınan kararını 11 Ağustosta köşedeki Bakkalın fiyatlarını etkilemesi imkanı yoktur. Belli bir gecikme ile

ona tesir edecektir. Fakat yakın örnekler olduğu için hatırlarız, karşı bakkal olsun, leblebici olsun vs. Epsinin fiyatlarını derhal arttırmayönünde tepki gösterdiklerini çok somut örneklerle hepimiz günlük yaşantımızda söyleyebiliriz. Bu da tabiatıyla gerek piyasanın disiplinsiz karakteri gerekse bürokratik mekazinmanın yavaş işleminin bizim ekonomimizde fiyatları olumsuz yönde etkileyeceği nitelikler gösterdiğini söylemek mümkündür. Bunların dışında Türk Ekonomisine has fiyatları olumsuz yönde etkileyecek sebepler arasında bir de Kamu İktisadi teşebbüslerinin durumu geliyor. Aslında bir milli ekonomide özellikle Türkiye ekonomisinde Kamu İktisadi teşebbüslerin büyük ağırlığı vardır. Ve bir milli politikanın uygulanmasında siyasi iktidarın bu kamu İktisadi teşebbüslerini piyasayı düzenlemede ve frenlemede büyük alet olarak kullanılması daima mümkündür. Devletin bugünkü modern anlayış içinde bir hakim İktisadi ünite olarak devletin tabiatıyla Vergi dışında özellikle özel kesim yanında kamu kesimini kurarak ve miktar ve fiyat politikaları ile yalnız fiyat değil miktarı politikalarıyla piyasayı etkilemesi, düzenlemesi son derece mümkündür. Fakat kamu İktisadi teşebbüslerinin genellikle bu yöndeki faaliyetlerinde

büyük aksamalar olduğu için çeşitli dönemlerde fiyatları arttırıcı bazı durumları yarattığını da söylemek mümkün ve yakın geçmişir çeşitli örnekleriyle ve bunu doğru lamak mümkündür. Bunların dışında Türkiyenin fiyatları arttırıcı yönde etkilerini ararken önemli bir diğer neden Türkiye de tasarruf ekonomisinin yapısal problemlerden birtanesi bugün bu tasarruf yetersizliğinin açık ve belirgin biçimde bütün ağırlığıyla kendini göstermesidir. Enflasyonist dönemlerde ve özellikle 70 ler sonrası Türkiyesinde gerek fon talebinin aşırı artışı bir yandan fon arzının daralması bu tasarruf yetersizliğini en büyük ölçüde ortaya çıkarmıştır. Tabiatıyla enflasyon dönemlerinde firmaların ek işletme sermayelerine olan ihtiyaçları son derece artar. Hammaddede fiyatlarının artışı, diğer maliyet gelirlerinde artışlar ve bir de maddede mal karşısında stoklama eğiliminin artışı tabiatıyla bütün firmalar için ek sermaye ihtiyacı büyük ölçüde arttırmıştır. Ve bu artma tabiatıyla fon talebinin artışı olarak gelişirken fon arzının daralması olayı da rahatlıkla ortaya çıkıyor. Bu fon arzının daralması genellikle Türkiyede tasarrufların, ması olgusu karşındayız. Birinci 5 Yıllık planda, döneminde öngörü tasarruf eğiliminin gittikçe zayıfla-

len tasarruflar ve gerçekleşen tasarruflar arasında öngörülen tasarruf % 13,5 civarında iken gerçekleşen tasarruf % 14,5 olmuştur. Fakat 2,5 yıllık plan döneminde bu tasarruf eğiliminin gerçekten azalma durumunda olduğunu öngörülen 12,2 iken bu gerçekleşenin 8,3 olduğunu görmekteyiz. Fakat daha spesifik olarak 70-72 dönemini daha spesifik olarak alırsak tasarruf eğilimindeki azalma daha ve belirgin oluyor. % 12,2 olarak gerçekleşen tasarruf % 7,5'u ancak bulabilmektedir.

Tabiatıyla bu, Türk ekonomisinde büyük bir tasarruf yetersizliği ve fon arzının daralması olarak karşımıza çıkıyor. Aynı şekilde özel kesimde kendisi gösteren kamu kesimindeki tasarruflar da da düşüklük var. Bu genel bir ifade kullanırsak tüm olarak vergi sisteminin gelir artışlarını izleyen bir yapıya sahip olmaması gösterilebilir.

İkincisi biraz önce bahsettiğim iktisadi devlet teşekküllerinin faaliyetlerini gösterebilir ki bunlar etkinlikten uzak bir faaliyet göstermelerinin yanında gerçek fiyatlarının çok altında satış yapma durumunda kalmaları ve bunun sonucu olarak yatırımlara yöneltilen fon yaratılmasının yetersiz-

leşmesi sonucunu ortaya çıkarıyor. Bu şekilde karşımıza bir tasarruf yetersizliği ve bunun sonucunda fiyatları olumsuz yönde etkileyecek bir ortamın kendini göstermesidir. Şimdi buna bağlı olarak Türkiye de bu gün fiyatları olumsuz yönde etkileyici yönde büyük bir neden ilâve olarak şimdi alt yapı yetersizliği çıkıyor. Alt yapı yetersizliği bugün Türk ekonomisinde olumsuz yönde etkileyen yapısal unsurların başında geldiğini söylemekte hiç bir sakınca, hiçbir abartma yoktur. Bu adeta Türkiye için yeni bir kapak çember durumu ortaya çıkardı. Meşhur kapalı çember gelir düşüklüğü, tasarruf düşüklüğü, tasarruf düşüklüğü gelir düşüklüğü ve gelir düşüklüğü tasarruftan sonra yatırım düşüklüğü ve kalkınma hızını düşürüyor. Fakat burada şimdi yeni bir taktik kapalı çember açılıyor. Türkiye ekonomisinin kendine has özellikleri içinde, bu da alt yapı yetersizliği, sanayileşme ve büyüme isteklerini ve büyüme isteklerini ve atılımlarını bu günün, günümüzün alt yapı durumu karşılamaktan uzaktır. Tabiatıyla bu yetersizlik enflasyonist eğilimleri artırmakta etkisi olacağı açıktır. Şimdiye kadar sanayileşme çabasında olan ülkemiz genellikle süresi kısa sür'atle meyve verebilen yatırım stratejisi adeta ilgilenmiş onun arka planında kaynak durumunda olan alt ya-

piyayı büyük ölçüde ihmal etmiştir. Bugün belli ölçüde eğer ithalat yoluyla gelen mallar büyük günler sarfederek kayıplar vererek limanlarda bekliyorsa ve buna benzer enerji durumu aslında enerji tasarrufu dediğimiz günde saatle 1,5 saat kesilmeler eğer tüm ekonomi açısından düşünülürse tasarruf mudur yoksa israf mıdır? Onun hesabını, aritmetik hesabını daha henüz yapmış değiliz. Ama gözlem olarak denebilir ki tasarruf enerji tasarrufu yapalım derken acaba büyük bir israf durumuna mı giriyoruz bunu söylemek veya hatta tartışmaya açık tutmak mümkündür. Sanıyorum. Bundan maksat öyleyse alt yapı yetersizliği bugün Türk Ekonomisinde, sadece bu gün değil uzun yıllar daha fiyatlar üzerinde olumsuz etkisini gösterecek bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna ilave olarak bu dönem için siyasal istikrarsızlığı da göstermek mümkün. Tabiiyle iktisat ve siyaset iç içedir. Yapışık kardeşlerdir ve birbirinden ayırmaya imkan yoktur. Onun için siyaseti iktisat dışı sebep saymamalı eğilimindeyim. İktisatla siyaset bu kadar iç içe olduktan olunca tabiiyle siyasal davranışlar ve burada bu alandaki istikrarsızlığın şüphesiz fiyatları olumsuz yönde etkilemekte büyük rolü olacaktır. Özellikle bu yılın 73 yılın-

dan sonra geçici bütçe olarak ortaya evvela birinci bütçe arkadan ikinci bütçenin yapılması bir çok devlet ihalelerindeki geçikmeleri meydana getirmiş, harcamaları olumsuz etkilemiş, ve tabiiyle bu arada hükümet kurulamamasının piyasada yarattığı belirsizlik ayrıca birde piyasanın disiplinsiz karakterlerini buna eklersek zaten ona yatkın bu tip havalardaki davranışını belirlemektedir çok yatkın piyasanın tabiiyle fiyatları çok olumsuz yönde etkilemesi rahatlıkla kendini gösterebiliyor. Bunların dışında şimdiye kadar saydıklarımızın dışında tabiatı ile dış etkilerin de önemli rolü vardır. Tabiatı ile kendimizi dış dünyadan ayrı, izole sayamayacağımıza göre, dış dünyadaki olumsuz etkilerin Türk Ekonomisine yansması son ithal mallarında % 61,2 lik artışın derece doğaldır. İthal mallarında faraza 1974 için ithal mallarındaki fiyat artışı % 61,2 dir. Tabiiyle fiyatları arttırıcı yönde etkisi olacağı şüphesizdir O halde ithal enflasyonu ve yahutta daha doğru deyişle enflasyon ithalatının türk ekonomisi üzerindeki olumsuz etkilerini veyahutta fiyatları arttırıcı yöndeki etkilerini katıyyen küçümsemek gerektir. Bunların dışında çok önemli bir diğer sebep gelir paylaşımındaki değişmelerdir. Tabiiyle gelir paylaşımı bir ülkenin

iktisadi kalkınması ile beraber, sosyal kalkınmasının göstergesidir. Ve İktisadi kalkınma mutlaka sosyal kalkınma yönünde de kendisini göstermeli, paralel kurmalıdır. Bu bakımdan gelir paylaşımındaki değişmelerin olumlu yönde gelişmesi ancak sevinilecek ve insanda ferahlılık duyuran olumlu sosyal sonuçlar doğuran bir davranış, bir değişme olgusudur. Ancak burada bunun tabiatıyla belli bir iktisadi maliyeti vardır ve sosyal kalkınmanın gerçekleştirilmesinde bu bedelin, bu maliyetin ödenmesi de bir ölçüde, büyük ölçüde zorunludur.

Son, özellikle 73 Ekiminden sonraki, dönemde taban fiyatlarının artışı tarımsal mallarda asgari ücretlerin yükseltilmesi, ortalama ücretlerin yükseltilmesi, toplu sözleşmelerin yarattığı yükselmeler, memur maaşlarındaki artışlar tabiatıyla yeni bir gelir paylaşımı yapısı ortaya çıkarmaktadır. Yaptığımız bazı tahminlere göre bu yöndeki davranışlar taban fiyatları, ücret artışları, memur artışları v.s.'nin boyutu aşağı yukarı 35-40 milyarlık bir hacme varmıştır. Yani 40 milyona yakın bir gelir transferi de gerçekleşmiş durumda dır. Tabiatıyla bu küçümsemeyecek bir rakamdır ve zaman yönünden de süratli biçimde gerçekleşme durumu ortaya çıkmıştır. Şimdi burada bunun sos-

yal yönden, sosyal kalkınma açısından olumlu gördüğümüz fakat belirli bir bedeli olmasını söylediğimiz budurum tabiatıyla fiyatları özellikle gıda maddeleri fiyatlarını büyük ölçüde arttıracaktır. Tabiatıyla bir ülkenin üretim yapısı o

ülkenin gelir paylaşım yapısının bir sonucu olarak ortaya çıkar. Gelir paylaşımında ki yapının yansımaları üretim yapısını meydana getirir. Şimdi yeni üretim yapısının yeni gelir paylaşımı yapısına uyum göstermesi tabiatıyla bir zaman alacaktır. O halde mal darlıklarının, bazı mallardaki darlıkların ve gıda fiyatlarının artışlarının bu zaman süresi içinde yeni uyum göstermesini ve bu uyumu gerçekleştirinceye kadar geçen dönem içinde ortaya çıkmasını belli bir ölçüde de belli doğal kabul etmek mümkündür. Tabiatıyla bunun dışında bütün bu sebeplerin dışında Türkiye için özellikle nüfus artışına ve gelir, gelir artışlarına bağlanacak kentleşme oranında çok büyük etkisi var. Kentleşme oranı arttıkça tabiatıyla gıda maddeleri üretimi ve diğer malların talebi arttığı için fiyatları etkileyebiliyor. Son olarak bir nokta Türkiye ekonomisi için söylenebilir, bu da fiyatlarla dış fiyatlar oranında fark olması halinde fiyatları artırıcı ve mal darlığını yaratıcı sonuçlar çıkarabiliyor

Gerek şeker konusunda olsun gerek yağ konusunda olsun Türkiye **de bunların fiyatları ile güney komşularımızdaki** bu malların fiyatları arasında çok büyük fark vardır. Şimdi güney tarafımızdaki trafik, kaçakçılık trafiğe daha çok bu mallar üzerine yoğunlaşmıştır. Öyleyse bunada 3 lira olanın 15 lira 18 lira olması halinde tabiatıyla oldukça cazip bir iş oluyor. Ve bu cazip iş tabiatıyla pazardan bir çok mal alan, şeker olsun, yağ olsun buna benzer birçok fiyat farkı olan mallar olsun diğer ülkelere bir kaçakçılık konusu olarak cazip bir konu olarak ortaya çıkması ve bu da bizde mal darlığı konusunu yaratması mümkün.

Şimdi bütün bu sebepleri toplarsak aslında enflasyonu yaratıcı nedenleri görüldüğü gibi bu büyük grupta toplayabiliyoruz.

1. Dış etkenler : bu ithalat enflasyonu dediğimiz olay dışımızda fiyat artışlarının bize yansımasıdır.

2. Dış etkenler : İç ve dış fiyatlar arasındaki özel mal dengesini bozan farklıların ortaya çıkması ile kendini gösteriyor.

İç etkenler olarak saydığım bu

çeşitli nedenler arasında bazıları konjonktürel olarak bir nitelik taşıyor Bazısı da Türk Ekonomisinin kendine has yapısal olarak ortaya çıkıyor ki, bu tasarruf yetersizliği alt yapı yetersizliği gibi. Ve bu şekilde bir toparlamadan sonra denebilir ki, Türkiyede ki, 1970 sonrası enflasyonunda daha ziyade ağırlık basan maliyet enflasyonu vardır. Talep enflasyonuna dönüşmesi daha sonra olmaktadır.

Gerek ilk hareket olsun gerek **ondan** sonraki gelişimlerde olsun büyük ölçüde ağırlık maliyet enflasyonu şeklinde kendini gösteriyor.

Talep enflasyonuna dönüşmesinin olduğu dönemler var veyahut da onun katkısı olduğu dönemler de var. Tabiatıyla burada parasal gelişmeleri de mutlaka bahis etmek gerek. Türk ekonomisinde para arzının gösterdiği değişim tabiatıyla çeşitli dönemlerde farklı olmakta ve fiyatları bir ölçüde etkilemektedir. Yalnız para arzı derken Türk ekonomisinde sadece emisyon hacmini veya para arzını etkileyen diğer unsurları gözetmekten ziyade sanıyorum ki, bu kredilerin dağılımı da büyük ölçüde rol oynamaktadır. Kredilerin dağılımını özellikle de ele almak mümkündür. Sadece somut bir örnek vermek

maksadiyle 1973 yılında Merkez Bankası kredilerinin dağılımına baktığımız zaman burada özel kesim ve kamu kesimine açılan kredilerde büyük bir dengesizlik ortaya çıkmıştır. Ve özel kesime açılan krediler bu 1973 yılı içinde % 135 artış gösteriyor. Eğer mutlak rakamlarla söylersem daha somutlaşır 6 Milyondan 14 milyona çıkmıştır. Tabiiyle bu aynı zamanda Türk ekonomisinde para arzı ya hatta parasal gelişmeleri incelerken kredilerin dağılımını da belki öncelikle ele almanın gerektirdiğini bize söylemektedir. Şimdi bütün bunların sonucunda acaba bütün bu gelişmeler karşısında Türk ekonomisi için nasıl bir değer yargısına varabiliriz. Kötümser karamsar olmak için oldukça ağır bir gelişim olmakla beraber Türk ekonomisi için hayatiyetini büyük ölçüde koruduğunu ve Türk ekonomisinin direncinin arttığını söylemekte mümkün. Tabiiyle Türk ekonomisi yapısal bir değişim içindedir. Zaten kalkınma dediğimiz olay yapısal bir olaydır ve yapısal bir değişimin gerçekleşmesi ile kalkınmanın gerçekleşmesini bir ölçüde eş anlamda kullanmak mümkündür. Ve bugün Türk ekonomisi tarımsal niteliğini yavaş yavaş kaybetmekte ve yavaş yavaş sanayileşme yolundaki adımlarını sür'atlendirmektedir. GSMH olan bu yıl sanayi kesimi tarım kesimi

tarım kesimi ile başa baş duruma girmiştir. Hatta deyim yerinde ise, burun farkı ile geçme durumundadır. Bu Türk Ekonomisinin yapısal bir gelişimini gösteren en büyük göstergelerden bir tanesidir.

Ayrıca bu yapısal gelişim içinde yine üretim kesiminin özellikle imalat kesiminin yapısında da bir değişme var Tüketim malları sanayiinde; ara mallarını, üretim malları sanayiine doğru bir oran kayması var ki, elimizdeki son rakamlar ara malları, tüketim malları oranından daha yüksek bir duruma yürüyor. Bu da bir yapısal gelişmenin büyük göstergesi fakat bütün bu yapısal gelişmelerin gerek gelir paylaşımında hepsinin de birer maliyeti var. Bu maliyeti yüklenmek mecburiyeti de mutlaka kendini gösterir. İmalat Sanayiindeki bu yapısal değişmeyi çok iyi gösterge olarak kabul ediyoruz. Fakat burda da şunun maliyeti şuurdan geliyor. Tabiiyle tüketim malları üretimiyle, ara malları ve ağır sanayii malları üretimi belli bir zaman dilimi içinde sığmaz. Biri daha fazla bir zaman süresini mutlaka gerektirir. O halde belli bir, kısa bir zaman birimi içinde meyvesini veren bir tüketim malı üretimi ile ara malları üretimi için sarfedilecek zaman hiç şüphesiz çok daha fazladır. Biri diyelim ki 1 sene, 1,5 sene içindedir. Diğeri 4

sene, 5 sene veyahut 6 sene sonra ancak üretim faaliyetine geçmekte ve ekonomiye katkısı olabilmektedir. Daha zahmetli; daha uzun, daha dolambaçlıdır. Fakat belli bir gelişimin de ifadesidir. Tabiatı ile bu süre ne olacaktır. Mutlaka belli bir üretim gecikmesini de peşinde sürüklemektedir.

Tabiatıyla bunun da maliyeti, bir bedeli vardır. Ve fiyat artışları yönünde olumsuz tesiri de olabilir. O halde hiç şüphesiz Türk Ekonomisi bütün bu yapısal, olumlu yönde yapısal değişmeler karşısında tabiatıyla belli bir bedeli ödemek durumundadır. Ve bunu ödemek eğilimi içine de zaten girmiştir. Şimdi buna karşılık Türk Ekonomisi bütün bu büyük fırtına içersinde olmasına rağmen, mukayeseli olarak meseleye baktığımızda Türk ekonomisi için fazla karamsar olmak gereğini ben şahsen pek duymuyorum. Bu yıl özellikle ithalatla ihracat arası gittikçe açılıyor. % 61,2 oranında ithal malları fiyatlarında artış var. O halde bu harcamaları ithalat harcamalarını şüphesiz artıracaktır. Fakat, henüz bütün bu artışlara rağmen ithalat ihracat arasındaki farkın açılmış olmasına rağmen, ödemeler bilançosu için vahim denecek bir durum henüz yoktur.

Büyük döviz kaynağımız işçi gelirlerindeki artış temposunda

çok küçük bir azalma olmakla beraber. Döviz rezervlerimizin büyük ölçüde eritilmesi, erimesi tehlikesi de henüz pek yoktur. Ve bu bütün bu şartlar dediğim gibi dünya ticaretinin oldukça dar olduğu bir zamana da rastlıyor. Dünya Ticareti bugün aşağı yukarı %16,3 her yıl artarken bu yıl 3,4-4 civarında bir artış gösteriyor. Tabiatıyla bunun bize de yansması bizim de bundan nasibimizi almamız, ve dolayısıyla bunun olumsuz etkilerinden ortaya çıkması son derece normaldir. Ve bunların dışında Türkiye'de fiyat artışları 970 ağustosundan başlattığımız fiyat artışları 1974 yılı içinde artış hızlarında bir yavaşlama kendini gösteriyor. Bu aşağı yukarı 1974 yılında Mayıs ayında kendini gösteren bu duraklama Haziran, Temmuz, Ağustos'ta da devam etti. Eylül ve Ekim Rakkamları da istikrar eğiliminin devam ettiğini gösteriyor. Toplam olarak geçen yıla oranla fiyat artışlarında bir gerilemenin, artış hızında bir azlamanın olduğunu söylemek mümkündür. Bunun dışında Türk parasının dış değeri korkulacak biçimlerde oynaklık göstermiyor. Hafif dalgalanmalar olmakla beraber henüz endişeye sevk edecek bir durumda pek görülüyor rakkamlarda.

Bir de bunların dışında Türk Ekonomisinin potansiyel durumu, direncinin artması yanında bazı

göstergeler var ki, bu da karamsar olmayı frenlemektedir. Türkiye bu 70 sonrası döneminde en yüksek fiyat artışı gösteren bir ülkedir. Fakat Türkiye bu en yüksek fiyat artışına rağmen ihracat artışı en yüksek olan da ülkedir. Artış oranını en fazla yükselten yine Türkiye olmuştur, bütün bu ülkeler içinde. Bu ilginç bir noktadır ve adeta elastikiyetleri konuşursak tersine bir elastikiyetin bile ortaya çıktığını söylemek mümkün. En yüksek fiyat artışı olan bir ülkenin en fazla ihracat artışını gerçekleştirmesi.

İşte bu durumlar karşısında Türk Ekonomisinin direnci gerçekten artmıştır. Türk Ekonomisi son derece hassas bir ekonomi dönemleri geçirmiştir.

Altın fiyatlarında kuruşla he-

saplanan bazı oynamalar Türk ekonomisini büyük durgunluğa sürüklerdi. Şimdi bu dönemleri büyük ölçüde aştık ve ekonomi kendi mekanizmaları içinde az veya çok etkilenecek kendi çarklarını döndürme yolunda gidiyordu. Mukayeseli düşünersek dünyada ki iktisadi fırtınayı düşünersek Türkiye hiç şüphesiz bunlar içinde en ehveni şer diyebileceğim bir yönde bulunmaktadır. Türk Ekonomisinin problemlerini küçültmek değil ama tüm olanak veya mukayeseli düşündüğümüzde Türk ekonomisinin direncinin arttığını ve fazla bir büyük ölçüde karamsar olmanın gerektirmediğini sanıyorum.

NOT : Bu makale Sayın Prof. Yüksel Ülgeri'nin I. İktisatçılar Haftası dolayısıyla İstanbul Ticaret Oda-sında verdiği konferansından derlenmiştir.

II. İktisatçılar Haftası

1. 6. Aralık 1975 tarihindedir.

üyelere duyururuz.

Sanayimizin Sorunları (*)

«Etkin sahalarımıza verimliliği yükseltmek teknolojinin köylerimize götürülmemesi, Türkiye'nin dar boğaza tarım ve gıda maddelerinde girmesi bu günkü enflasyonun nedenlerinden biridir.»

Feyyaz BERKER

**Türk Sanayicileri ve İş Adamları
Derneği Yönetim Kurulu Başkanı**

Bugün dünya krizinin Türkiye'nin kapısına geldiği bir dönemde öncelikle sanayimizin sorunları, kısa vade de yani 1975 yılı içinde bu kıstasa karşı ne gibi tedbirler alınması gereklidir? Burada çok söz söylenebilir. Ben ana tedbirleri sayacağım fakat zannediyorum ki bütün sorunlarımızın temelinde yatan dünyada bir nüfus planlamasının her olayın üstünde ve içinde olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla üretim ve tüketim dengesinin bozulmasından, şehirleşmeden çevre

kirlenmesinden ham madde imkanlarının artık daralmış olmasından hatta tüketim modellerinin değişmesine varıncaya kadar kişilerin gelişmesinin sebebinde yatan dünya nüfus planlaması, Dünya nüfus patlaması olduğu görüşüyle başlamak istiyorum.

Son yıllarda Türk Sanayi'nin bazı sektörlerinde bunlar; çimento, tekstil, deri ve gıda sanayiilerinde hakikaten yabancı ülkelerdeki yabancı teknolojilerle üretilen mal-

larla rekabet edebilecek bir düzeye ulaştığını Türk Sanayiinde görmekteyiz. Bu gelişme önümüzdeki krizin Türkiye'ye yansması sonucunda büyük bir tehlike geçiştirebilir. Türkiye 1974 yılında ihracatının % 40 oranında sanayi ürünleri hakiki sanayi ürünleri payına ulaşmıştır. Elimizde Ekim sonu rakamları bu orantıyı vermektedir. Ancak değer olarak artış 1974 yılında sağlanmış olmasına rağmen madde olarak tonaj olarak geçen yıla oranla % 20 bir düşme vardır, çünkü fiyatlar % 53 oranında ihracat fiyatları artmıştır.

Bugün en büyük tehlikeyi geçiren tekstil sanayiidir. Tekstil sanayiinin içine düştüğü tehlike, geçenlerde Sn. H. NARİN Tekstil İşverenleri Konfederasyonu Başkanı olarak konuya temas ettiği gibi, Konunun önemi ve önceliği dolayısıyla tekrar etmekte fayda görüyorum. Bu gün hakikaten Türkiye'de Adana, Bursa, İzmir, Edirne ve Çerkezköy gibi yerlerde çok modern Avrupadan ve Amerikadan daha ileri diyebileceğim son teknolojiyi getirmiş fabrikalar kurulmuştur. Bunları ben şahsen gözlerimle gördüm. Hakikaten iftihar etmemek mümkün değil ve bu teknoloji Türkiye'de dış rekabete, ham madde-sini yerli ürünümüz pamuktan alan gücü ile 1974 yılının ortalarına ka-

dar gerçekleştirmiş durumda bulunuyordu. Fakat pamuk fiyatının dünyada enflasyonun talep darlığı yaratmış olması ve tekstil ürünlerine karşılık büyük bir talep azalmasının sonucu pamuk fiyatlarında bir düşme olmuştur. Bunu o zamanki Hükümet yakinen takip edecek durumda idi. Ancak politik nedenlerle pamuk üreticilerine vaad edilen yüksek taban fiyatı uygulamasından kaçınmadı. Bu Türkiye'de pamuğun tekstil sanayiine % 80 Dünya fiyatları ile daha fazla yansmasına neden teşkil etmektedir. Bu şartlar altında tekstil ve iplik sanayiinin ihracat bir yana 300.000 bin istihdam yaratma gücünü dahi kaybetmesine, hatta duyduğumuza göre 20 fabrika halen yarı yarıya kapasitelerini indirmiş ve kapılarını kapatmağa başlamışlardır. Doları ile sorun Türkiye'de ilk darbeyi Dünya krizinin tekstil sanayiine vurması ile başlamıştır. Burada alınacak tedbir tekstil sanayiine pamuğun Dünya fiyatları ile verilmesine bağlıdır. Çünkü teknoloji bakımından kapasite bakımından hakikaten kalite bakımından Dünya piyasalarında rekabet edebilecek güce gelmiş bir tekstil sanayiimiz vardır.

İkinci sorun enerji ve hammadde sorunudur. Türkiye'de bugün enerji kısıtlamasından dolayı

fabrikalarımızda kaybedilen iş gücü ve maliyetlere yansımaları zannediyorum ki 1974 yılındaki kaybımız 3 ve 4 adet Anbarlı santrali kurulabilirdi.

Fakat maalesef bugün şanssızlık eseri devreye girmesi beklenen bir çok santralin, hidroelektrik santralinin devreye girmemesi sonucu bugün Türk sanayiinde elektrik kısıtlaması büyük bir iş gücü kaybına ve maliyet artışlarına neden teşkil ettiğini huzurunuzda tekrarlamak lâzımdır. Sorun kısa vadede sür'atle alınması gerekli bir konudur. Ve uzun vadede de yalnız Türkiye'nin değil, bütün Dünyanın üzerinde ehemmiyetle durması gereken bir konudur. Hiç bir zaman Türk sanayiindeki patlama bir enerjiye kaymayacaktır. Bu ancak kısa devrede her türlü enerji kaynağından istifade ederek Türkiye'de bir alternatif enerji politikasının uygulanmasına bağlıdır. Aynı zamanda da büyük bir enerji tasarrufunun halkımız ve bütün diğer kamu sektörü tarafından gerçekleştirilmesine bağlıdır. Fakat görüyoruz ki maalesef hiç bir enerji tasarrufu pratikte gerçekleşmemektedir. Yani Radyolardan, Televizyonlardan bu tasarrufa gidilmesi sözlerini dinliyoruz, fakat tatbikatta hiç bir şey yapılamamaktadır.

Üçüncü konu finansman sorunu, Elimdeki 15 Kasım tarihindeki Merkez Bankasının kredilerinin dağılışı rakamlarına göre tüm kullanılan krediler yekünü merkez bankasında global olarak konsolide olarak 12 Milyar 750 Milyon görülmektedir. Şimdi bunların ayrıntılarına gireceğim. Çünkü bu ayrıntıları neşredilmez ancak, Merkez Bankasından alınabilir. Bunun için de kamu kesimi 8,5 milyar TL. sını kullanmış. Tarım satış kooperatifleri 5 milyar 37 milyon kadarını kullanmış özel kesim dikkat buyurun 222. Milyon, milyardan bahsetmiyorum çünkü çok hata yapılıyor Milyar Milyar gazetelerde de çıkıyor. 222 milyon kredi kullanılmıştır. Merkez Bankası kayıtları burada şunu söylemek istiyorum. Türkiye de Kamu, özel kesim kavramını yapmıyorum. Fakat bir gerçeği belirtmekte yarar var.

İstihdam ve üretim olarak Türkiye'de tüm üretilen malların ve yapılan istihdamın % 0 i özel sektör tarafından karşılanmaktadır. Bu D. İ. Umum Müdürlüğünden 1972 yılı anketleri araştırmaları sonucu çıkmış ve 10 işçiden fazla iş yerini kapsamıştır. Yani küçük işyerleri 10 işçinin altındakiler girmemiştir bu ankete. Dolayısıyla tasavvur edersiniz ki, küçük işyerleri Türkiye'de çoğunluk teşkil eder ve Ka-

mu sektörünü teşkil edemez. Bu bakımdan burada özel sektörün istihdamdaki önemini siyasi fikirler ilerisi için modeller ne olursa olsun bugün ayakta duran ekonominin gerçeğini yetkililer bilmemektedir. Araştırmalarımız birhassa doğru kaynaklardan alamamanın hepimiz sıkıntılarını çekiyoruz. Fakat bir şeye de ninmanız lâzım. İktisatçı işadamları sanayici de kararlarına elindeki rakkamlarla yön verebilir. Türkiye ve Devlet İstatistik Umum Müdürlüğü kaynağından daha sıhhatli, hata payı olabilir, ama çok daha sıhhatli bir kaynak varlığı göremiyoruz.

İhracat ve pazarlama sorunu da Türkiye'de çok önemli bir sorundur. Bugün çimento sanayiinde 800.000 ton stok birikmiştir. Niçin? Çünkü: Türkiye'de ihtiyacın artacağını düşünen yetkililer ve büyük kâr marjı olduğundan dolayı, diğer yandan çimento sanayiine zamanında ihracat müsaadelerini vermemiştir. Ama ne olmuştur. İnşaat sektörü durmuştur. Elinizde 1,5 milyar TL. sı değerinde Demir stoku birikmiştir. Demir getirilmiştir. Ve bu durgunluk neticesinde 1,5 milyar Devletin parası demire bağlanmıştır. İnşaat sektörü durmuştur. Bu dönemde ihracatın durdurulmuş olması Türkiye'ye çok büyük döviz kayıplarına ne-

den teşkil etmiştir. İhracat yapılmış olsaydı % 40 oranında daha yüksek olma olanağı sağlanacaktı.

Diğer bir hususta sanayi istikrarsızlık ve bürokrasi. Sosyalist ülkelerde de kapitalist ülkelerde de bürokrasi var ama Türkiye'deki bürokrasi hepsinden daha farklı Sayın E. Soysalın Sanayi Odası Başkanı iken, «Sanayii kurmanın bürokrasisi» adlı kitabından da anlaşılacağı gibi, Türkiye'nin kalkınmasının en büyük yavaşlama nedeni bürokrasidir. Bürokrasi bugün karar verme olanağını kaybetmiştir. Birçok bölgeler birçok kararlar maalesef bekletilmektedir. Tabii ki Hükümet istikrarsızlığı vardır. Çözümü bunun şudur: Türkiye tek parti idaresiyle tek parti ile bugüne kadar geldiğinden koalisyon devresine göre bir devlet idaresini düşünmemiştir. Devlet idaresi batı ülkelerinde Hükümetler değişse de, düşse de karar verme yetkisiyle teçhiz edilmişlerdir. Dolayısıyla Türkiye'de yapılması gereken müstesar ve altındaki kademedeki yetki verilmesi ve bu yetkinin cesaretle uygulanmasının sağlanmasına bakmaktadır. Hangi iktidar gelirse gelisin ekonomik kalkınmada fazla alternatif yoktur. Eğer Demokrasi'nin içinde yaşıyorsak ve demokrasinin içinde karma ekonomi prensiplerine de inanmış isek burada

hangi hükümet gelirse gelsin; plânlı, disiplinli bir yatırım çevre sorunları, bütün konular geri kalmış bölgelere yatırımların kaydırılması bütün bunların plânlı bir şekilde yapılmasını yüzde yüz gerekli görüyorum. Fakat Ekonomi modelimizin fazla alternatifi yoktur. **Dolayısıyla karar vermekteki merkezlerin felce uğratılmaması zannediyorum ki, Bürokrasinin ve partilerimizin çözmesi gerekli en mühim konudur.** Uzun vadeli tetbirler ve sorunlarımız konusuna gelince, aslında benim başlıklarını verdiğim konuların hepsi uzun vadelide geçerli fakat **Türkiyede 1975 yılında en büyük tehlike işsizliktir.** Türkiyede bugün 1,5 milyon insan işsiz bulunmaktadır. Ortak pazarın durgunluğu nedeniyle **Almanya**ya ve **Avrupaya** 1974 yılında ancak 20.000 işçimiz gitmiştir.

Ve 1975 yılında geri dönme-lerin olması da muhtemeldir. Bu durumda Türkiyenin işsizlik sorunu ki, bu sosyal sorun olarak ta çare bulunması gerekli en büyük sorun olarak önümüzdedir. Kısa vadede alt yapı yatırımları kanaatimce en önemli konulardan bir diğeridir. Yollarımız dar geliyor, deniz yollarımız yetmiyor, limanlarımız yetmiyor, hava meydanlarımız eksik, dolayısıyla Türkiyenin su baraj tesisleri ve diğer kominikasyon te-

sislerin hepsi felce uğramıştır. Bugün sanayi'e ayak uyduramamaktadır. Dolayısıyla Devletin asıl bütün varlığı bütün imkânlarını alt yapıya çekmesi gereklidir. Eğer alt yapı olsa geri kalmış bölgelere gitmek için Sanayi teşvik bile beklenmez. Bugün İstanbul'da artık sanayii bile kurmak sanayicinin asgari dışında olan hâdiselerdir. Elektrik bulduğunuz yere gidiyorsunuz yol bulduğunuz yere gidiyorsunuz dolayısıyla alt yapının yapılması gereklidir.

Bir konuda; bu tabii kısa vadeli değil, uzun vadeli bir konu olarak gidiyor. Tarım Sanayiine önem vermek lâzım ben tarım sanayii tarım diye ayırmıyorum bugün dünyada böyle bir tanımlama da kalmamıştır. Tarım sanayii vardır artık. Tarım Sanayileşmiştir, Türkiye de gübre fabrikalarımızı yapmadıkça ve **etkin sahalarımızı verimliliği yükseltecek teknolojinin köylerimize götürmedikçe, sularını yapmadıkça, Türkiye en büyük dar boğaza, Tarım gıda maddelerinde girecektir. Ve bugünkü Enflasyonun 1. ci nedeni budur.** Sanayicinin problemi yine de budur. Çünkü sanayicinin ham maddelerini tarım vermektedir. Ayrıca sanayi ürünlerine talep azalmalarının nedenleri de arz gelir gruplarındaki bu gider maddelerine %

40'a fırlamış olan gıda maddelerine verdikleri paydan dolayı satın alma güçlerini aslında sanayi, dayanıklı mala karşı azaltmaktadır. Dolayısıyla **Türkiye'nin enflasyon hızı tarımdan geçmektedir.** Sanayileşmesinin de yolu Tarımdan geçmektedir. Bu anlamda en son söyleyeceğim ekonomik kalkınma modelinin başarısı kişilere dengeli gelir sağlaması, kişi başına düşen

M. G. nin oynak bir nitelik bakımından bir şey ifade etmez. Türkiye de kişilerin gelirini bin doların üzerine çıkarmadıkça bunun için gerekli vergi ve diğer yöntemleri çağdaş bir şekilde uygulamadıkça Türkiye büyük bir ekonomik kalkınmayı sağlayamayacaktır. O bakımdan bu konuyu da öncelikle ele almasının önemine inanıyorum.

(*) Not : Bu makale I. İktisatçılar Haftasına katılan Sayın Feyyaz Berker'in konuşmasından derlenmiştir.

KARANFİL ÇİÇEKEVİ

İktisatlıların Hizmetindedir.

Şişli, Halasgârgazi Cad. No. 335/A

Tel : 46 33 34

Not: Şubemiz yoktur.

Sanayileşmenin Neresindeyiz ?

Prof. Dr. Akın İLKİN

A — Sanayileşme ve Süresinin Analizi :

Bildiğiniz gibi sanayileşme 19. cu asırdan bu yana; çeşitli ülkelerde, çeşitli tecrübelerin ışığı altında ilerlemiş bulunmakta ve karşımızda da birçok ülkenin sanayileşmesi örnek olarak bulunmaktadır. Bu açıdan Türk ekonomisini değerlendirdiğimiz zaman, Türk ekonomisinin artık sanayileşme düzeyine geldiğini görmekteyiz. Bunu başka bir ifade ile Türkiye sanayi patlaması dönemine gelmiştir diyebiliriz. Sanayi patlaması veya ilk İngilterede başlayan sanayi devrimini dikkate aldığımız zaman bu ülkelerde çeşitli zaman boyutları

içinde aşağı yukarı birbirine benzer ekonomik, sosyal ve hatta siyasal değişmelerin olduğunu görmekteyiz. Türkiye'nin 1970 lerdeki ekonomik göstergelerini dikkate aldığımız zaman özellikle üretim biçimleri ulusal gelirin içindeki sanayi tarım ve diğer kesim paylarını ve bu kesimlerde çalışan işgücü miktar oranlarını dikkate aldığımız zaman, Türkiye'nin artık bir tarım ülkesinden ayrılmak üzere olduğunu görmekteyiz. Bir bakıma sanayileşme, tarımsal yapıdan, geleceksel yapıdan, sanayileşme yapısına dönmek şeklinde nitelendirir.

lir. Bu bakımdan Türk ekonomisi sanayileşmeye doğru gitmektedir.

Acaba Türk ekonomisi, ne zaman bir sanayi yapısı haline gelecektir? Gene geçmişteki tecrübelerle bakıldığından bu tip bir sanayi devriminin veya patlamasının 20 ila 30 yıllık bir süre içinde gerçekleştiğini görmekteyiz. Demek ki, önümüzdek çeyrek yüzyıl 1975 den ikibin yılına kadar; Türkiye, Sanayileşmesini gerçekleştirecek ve bir sanayi yapısı haline gelecektir. Bunu bu kadar kesin söylemenin nedeni demin arzettiğim gibi, sanayileşme sürecinin bir doğal sonucu olarak karşımıza çıkmasıdır. Sanayi patlaması dönemi ne girmiş bütün ülkelerde, bu dönem geçildikten sonra bir sanayi yapısına gelinmektedir. Bu bakımdan Türkiye'nin diğer sanayi ülkelerinden şu kadar bin yıl geri veya şu kadar 100 yıl geri olarak bir takım ulusal gelir hesaplarına dayanılarak yapılan tahminler kanımca yanlıştır. Buna en basit bir örnek; ilk sanayi devrimini İngiltere yapmasına karşı Amerika ve Japonya daha sonra sanayileşmeye başlamışlardır. Bugün ABD'nin ve Japonya'nın ekonomik gücü İngiltere'nin ötesine geçmiştir. O halde sanayileşmeye başlama yılı başka; sanayileşme dönemini geçirmek ve bu dönemi atlattıktan sonra bu yapıyı devam ettirmek, başkadır.

Bu bakımdan Türk Ekonomisi kanımca, önümüzdeki çeyrek 100 yılda çok dikkatli davranılması, çok iyi bir iktisadi politika içinde politikanın saptanması ve bunun tatbikinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Söyle ki; bu çeyrek 100 yılda kuracağınız sanayi yapısı sadece o günlerin güncel sorunları olmayacaktır. Gelecek 100 yılın bizden sonraki kuşaklarının da karşılaşacağı sorunların temeli olacaktır. Bu gün İngiltere bir ekonomik kriz içinde ise, bunun esas sorununu geçen 100 yılda yaptığı sanayileşme hareketinin sonuçlarıdır.

Kuşkusuz İngiltere ilk sanayileşme hareketini yapmıştır. Veya Batı Avrupa ilk sanayi hareketini yapmıştır. O zamanlar iktisat bilim ve sanayileşme sürecinin bilgileri çok kısırdı. Bu bakımdan bir çok yanlışlıklar yapılmıştır. Birçok iktisatçının belirttiği gibi geç kalmışların avantajı artık kabul edilmektedir. Bu gün gene sanayi ülkeler, genç ve geç başlıyan bu sanayi ülkeleri eski zamanlarda karşılaşılan deneyler ve formları ön plâna alarak yeni bir sanayileşme yapısı olanaqlarına sahiptirler. Yine Türk ekonomisine baktığımız zaman; Türk ekonomisinde birçok kalkınma kısır döngülerinin ortadan kalktığını görmekteyiz. Ders kitaplarında çoğu kez rastladığımız Tasarruf-gelir kısır döngüsü bu gün için Tür-

kiye'de kısılmıştır diyebiliriz. Artık Türkiye sermaye yetersizliği sorunu içersinde değildir. Sermayeyi nasıl ve ne biçimde kullanacağı sorunu içindedir. Ancak aklımıza ABD Batı-Avrupa'da birçok ülkede yatırım tasarruf sorunları ile karşı karşıyadır. Ama bu sorunlar bir kısır döngü halinde değildir.

Yine başka bir noktadan sanayileşmeyi dikkate aldığımız da, sanayileşme artık kalkınma eş sözcüğü ile beraber kullanılmaktadır. Hiç bir zaman tarımsal bir ülkenin, kalkınmış bir ülke olduğunu görmemekteyiz. Avusturalya buna örnek gösterilebilir. Avusturalya'nın Ulusal gelir rakamlarına bakıldığında tarım kesiminin sadece % 10 civarlarında olduğunu görmekteyiz. O halde artık kalkınmak için sanayileşmek yolunu seçmek değil, kalkınmanın sanayileşme olduğunu, onun felsefesini bilmemiz gereklidir. Sanayileşme olduğunu, onun felsefesini bilmemiz gereklidir. Sanayileşme deyince sadece eskiden ithal edilen sanayi ürünlerinin ülke içerisinde üretilmesi değil, fabrikaların kurulması değil, sanayileşmenin tüm yapısal bir değişme olduğunu da bilmeniz gerekir. Eğer sanayileşme olmaz ise, hiçbir zaman işçi sınıfı ortaya çıkmaz. Bu gün 1,5 milyon işçi kitlesinin ortaya çıkması, partiler yelpazenin de yeni bir siyasal akını-

nıda ortaya çıkarmaktadır. Eskiden arz bakımından köylüye dayalı partilerin yerine 1,5 milyon, bunun da ailesini dikkate alırsak aşağı yukarı 4-5 milyonluk bir kitlenin oyuna sahip olmak; demokratik nizamda partiler için önemli bir etken olarak kabul edilmektedir.

Bu bakımdan sanayileşmeyi yukarda temas ettiğim gibi bir üretim biçimi olarak değil, bunun yanı sıra gerek ailede, gerek kişide, hatta kişiler de birey olarak sanayileştikçe, toplumda çeşitli yapı değişikliklerine ortam hazırlayan bir yapı düzeni olduğunu görmekteyiz.

Ders kitaplarında rastlanan bu günün sanayileşmesine hakikaten ışık tutmayan maddelerini örnek almak yersizdir. Şöyle ki gerçekten büyüme modelleri dediğimiz modeller, artık kalkınmanın ve sanayileşmenin sorunlarına cevap verememektedir. Büyüme modellerinde hepimizin bildiği, genellikle üretim faktörleri ucuz olan üretim biçimlerini o ülkenin kullanması gereğidir. Hangi ülke, hangi üretim faktöründe ucuz üretim faktörüne sahip ise, onda ihtisaslaşacaktır. Bu açıdan baktığımız zaman tarımsal ülkelerin daima tarımsal ülke olarak kalması zorunluğu duyulmaktadır. Çünkü burada tarım ürünleri ve işçi ucuzdur. O halde

bu ülkeler hiç bir zaman büyüme modellerinin espirisi içinde sanayileşemeyecektir. Hele hele teknolojide, modern teknolojiyi kullanmayacaktır. Çünkü modern teknoloji oradak üretim faktörüne, yani işçiye kıyasla çok pahalıdır. O halde büyüme modelleri içinde kıldığımız sürece bir ekonominin özellikle az gelişmiş bir ekonominin kalkınma sorununu çözemiyeceği açıkça ortaya çıkmaktadır. Zaten bu nedenle ortaya yeni modellerin de çıktığını görmekteyiz ki, bunların adına kalkınma modelleri demekteyiz. O halde kalkınma modelleri artık büyüme modellerinde olduğu gibi, salt iktisat kurallarının dışında, kalkınmayı sadece salt ekonomik koşulların değil, bunun yanında sosyal ve diğer sorunları ile beraber olan bir model olarak karşımıza çıkmaktadır.

O halde önümüzdeki 25 yılın Türk Ekonomisinde gerçekten önemli yıllar olduğu, bu bakımdan kanımca bu 25 yılda Türk Ekonomisi sanayileşecektir. Sanayileşme süreci analizine girdiğimiz zaman, buna karşı çıkacak gücün olduğunu zannetmiyorum. Yalnız önemli olan nokta; bu yapıyı kurarken, sanayileşme bir yapısal değişiklik olduğuna göre, burada bir maliyet söz konusudur. Maliyetten kasid sosyal maliyettir. Acaba bu sosyal ma-

liyeti hangi sınıflar omuzlayacaktır? Acaba işçi, memur ve köylü sınıfları Türk sanayi yapısını mı kuracaklardır? Yoksa tüm sosyal sınıflar bu maliyeti hep beraber mi omuzlayacaklardır? Kanımca saptanacak iktisat politikasına, veyahut politkacının sanayileşme sürecindeki etkisi bu noktada ortaya çıkacaktır. Sanayileşmenin hangi sosyal gruplar üzerinde veya omuzları üzerinde yükseleceğini saptanacağı iktisadi politikada siyasal güçler etkili olacaktır.

Kanımca yine bu 25 yılda üzerine basılması gereken önemli ikinci nokta; bu da şimdiye kadar pek önemsenmiyen fakat güncel olarak ortaya çıkan sanayileşmiş ülkelerdeki, son 1-2 yılda ortaya çıkan - ham madde ve enerji sorunudur. Bu sorun genellikle batı Avrupa ülkelerinde, ham maddenin daima mevcut, enerjinin daima istenildiği kadar varsayılmasından ileri gelmiştir. Oysa günümüzde sanayileşme yapısı o kadar genişlemiştir ki, hammadde kaynakları bu gelişen sanayii bir yerde besleyemez duruma gelmiştir. O bakımdan Türkiye'nin 25 yıl içinde kuracağı sanayi yapısı kendi doğal kaynaklarını ki, henüz bunu bu güne kadar iyi bir şekilde saptayamamışızdır, doğal kaynaklarına dayalı bir sanayileşmeye yönelmesi gerekmektedir.

Bunun için de Türk Ekonomisi-
nin gerek hammadde ve gerekse
enerji bakımından iyi bir envante-
rinin yapılması gerekmektedir.
Bundan kastım bazı iktisatçıların
söylediği gibi kaynakların değer-
lendirilmesi de gelişmenin bir fak-
törü olarak görülmektedir. Az ge-
leşmiş ekonomiler henüz kaynakla-
rının ne kadar ve nasıl olduğunu
saptayamamaktadırlar, ki bunda da
bildiğimiz gibi bir sermaye sorunu
olarak karşımıza çıkmaktadır. Şöy-
leki; petrol kuyusu açacaksınız
mecbursunuz belirli sermayeyi
toprağa yatırmaya. Çünkü bazen
boş çıkabiliyor o halde belirli ma-
denleri bulmakta belirli bir serma-
ye sorunu olarak ortaya çıkabil-
mektedir.

B — Sanayileşmenin Neresinde-
yiz?

Türkiye'nin sanayileşme düze-
yi nerededir; dediğimiz zaman, bu-
rada Türk ekonomisinin, Türk sana-
yiinin artık bazı istisnalar dışında,
bazı mallar dışında hemen hemen
bütün malları üretebilecek bir dü-
zeye geldiğini söylemek mümkün-
dür. Burada iktisatçının önemli bir
fonksiyonu ortaya çıkmakta, yani
Türk ekonomisi artık mal üretmek
yerine, hangi malları ve ülke çıkar-
larına uygun hangi malları, kaynak-
larını hangi biçimde değerlendire-
ceği iktisadi hesabına gelmiştir. Ve

bu bakımdan da iktisatçılara önü-
müzdeki günler çok daha büyük
görevler düşmekte.

Sanayileşmenin kalkınma ile
eş anlamda olduğunu düşündüğü-
müz, zaman, maalesef Türk plânla-
masının 10 yıllık tecrübeler içinde
ve plân içinde gördüğümüz satır-
larda henüz sanayileşme süreci
felsefesi içine girmediğini görmek-
teyiz. Gerek 1 ci ve gerek 2 ci 5
yıllık plânlarda sanayi kesimi, ta-
rım kesimi veya diğer kesimler gi-
bi üretim biçimleri veya sermaye
yahutta ithalat forumlarını dikkate
alan bir yapıda idi. Ancak ve ancak
3 cü 5 yıllık plânda, hatta bldiğiniz
gibi, büyüme hızına kalkınma hızı
demekte idi. **% 7 büyüme hızı ile
ülke kalkınmaz, sadece ulusal ge-
liri büyür.** Çünkü kalkınmada bir
sosyo-ekonomik yapı mevcuttur.
**Gelir dağılımı düzgün bir seviyeye
gelmezse ülke kalkınıyor diyeme-
yiz.** O bakımdan 3 cü 5 yıllık plân-
da dikkat edersek şunu görmekte-
yiz. **% 7 büyüme hızı yerine, bir
takım maddeler daha eklenmiştir.**
Büyüme hızına bu alanda sanayii
kesiminin büyümesi veya sanayi
kesimindeki yapısal değişmeler
eklenmiştir.

Sanayileşme içinde genellikle
şu gelişimi görmekteyiz. İster iste-
mez piyasa ekonomilerinde tüke-
tim malları sanayii ilk başta geliş-

mekte, yatırım malları sanayii tüketim mallarından sonra ortaya çıkmaktadır. Hata bir iktisatçının dediğine göre; sanayileşme seviyesi düzeyini saptamakta tüketim mallarını yatırım malları oranına o ülkenin sanayileşme derecesini belirten bir oran olarak bakılmaktadır. Bir fabrikayı kurmak, üretim **rım mallarına oranı büyükse bu ülke yeni sanayileşme sürecine girmiş bir ülkedir.** Sanayileşmiş ülkelere baktığımız zaman, tüketim malları, sanayii ürünleri yatırım malları ürünlerine göre oranı düşmüş ise, bu ülkeler, gerçekten sanayileşmede belirli bir düzeye erişmektedir.

Sanayileşme açısından önemli bir noktada, sosyal adalet veya gelir dağılımı durumudur. Sanayileşme, sanayi ürünlerine talep yaratma açısından da önem kazanmaktadır. Bir fabrikayı kurmak, üretim yapmak, bir yerde belirli bir ithalat ikâmesi olarak ortaya çıkabilmek; fakat fabrikalar genişledikçe piyasa darlığı karşımıza büyük bir sorun olarak çıkmaktadır ki, kanımca Türk ekonomisi o noktaya gelmiştir. Bu bakımdan, bildiğimiz gibi ilkel ihtiyaçlar tarım ürünleri ile karşılanır. Eğer gelirler, bir ailenin geliri artarsa ancak sanayi mallarını talep edebilir. Bir ailenin gelir düzeyi eğer belirli bir seviye-

ye çıkmamışsa her halde bir araba talebinde bulunamayacaktır.

O halde sosyal adaletle sanayileşme paralel olabilmektedir. Yani sosyal adaleti gerçekleştirmede bir noktada bir duraklama olacaktır. Belki burada iyi bir tartışma olanağı olacak. Toplu sözleşme düzeyi belki bir işveren için maliyetleri arttıran, kârı azaltan bir etki olarak karşımıza çıkar ama, eğer işçiler evlerine buzdolabı satın alabiliyorlar ise, o halde buzdolabı fabrikası bir yerde diğer fabrikalarda toplu sözleşmeler nedeniyle işçilerin gelir düzeyi artması nedeniyle, kârının arttığını da bilmesi gerekmektedir. O halde **sosyal adalet veya gelirin, gelir dağılımındaki adalet-silziğin önlenmesi bir yerde Türk Ekonomisindeki sanayileşmeyi de hızlandırabilecek bir niteliktedir.**

Türk ekonomisinde yalnız gözümüzden kaçan bir nokta var. O enteresan bir nokta. Yaptığım bir iki çalışmada şu sonuca vardım. Özellikle Ulusal gelir içinde sanayi kesimi ve tarım kesimi paylarının aşağı yukarı yaklaşık birbirine eş olduğu noktalarla, yani Türkiye’de aşağı yukarı bu gün % 25 dolaylarında eş düzeydedir. Yani tarım kesimi ile sanayi kesiminin ulusal gelirdeki payları % 25 civarındadır.

Bu durumda olan, fakat sanayileşmeleri daha evvel tamamlanmış olan batı Avrupa ülkeleri ve A.B.D. ne baktığımız zaman, onların o yıllardaki iş gücü oranları hiçbir zaman tarımlarında % 30 yahut % 35 den yukarı bir işgücünün bulunmadığını göstermektedir. Oysa Türk Ekonomisi bu bakımdan büyük bir sorun içindedir. Tarım kesiminde aşağı yukarı % 61 civarında bir iş gücünü hâlâ içinde toplamaktadır. Bu bakımdan önemli bir sorun olarak karşımızda **bu gün iş gücünün dağılımı bakımından büyük bir dengesizliğin bulunduğunu söyleyebiliriz.**

Ayrı bir nokta da, sanayileşme sürecinde çoğu kez yanılanan bir nokta karşımıza çıkıyor. İstihdam olanakları yahut **istihdam sorunumuzu** çözmek açısından imalat sanayiine büyük bel bağlıyoruz. Fakat modern teknolojinin gerektirdiği durumları dikkate aldığımız zaman, imalat sanayiindeki yatırımların istihdam olanakları sağlanmadığını yahut çok az sağladığını görmekteyiz. Veya başka bir ifade ile bir kişiyi imalat sanayiinde istihdam etmek için aşağı yukarı 100 bin liranın üzerinde yatırım gerekmektedir. Bu bakımdan çok büyük gizli işsiz durumunda bulunan tarımdaki bu gizli işsizleri absorbe edebilecek yatırımların imalat sanayiinde değil, daha yaygın istihdam olanakları sağlayan, **örneğin Turizm gibi diğer hizmet kesimlerine** kaydırılması gerekmektedir.

Özetle; Türk Ekonomisinde idari yapı, henüz sanayileşme düzeyinin çok gerisinde kalmış bulunmaktadır. Maalesef idari yapı, henüz Türk Ekonomisinin geleneksel veya tarımsal yapısının düzeyinde kalmakta, bürokrasi veyahut bencil mekanizma Türk Ekonomisindeki bu yeni atılımı, bu yeni sanayileşme henüz o düzeyde işleyememektedir.

NOT : Bu makale Sayın Prof. Dr. Akın İlkinin I. İktisatçılar Haftasındaki konuşmasından derlenmiştir.

Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Örgütü - İlk Aşaması (S.E.V.)-(Comecon)

Doç. Dr. Nafiz KUYUCUKLU

Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Örgütü, sosyalist ülkelerin kurup oluşturdukları ekonomik bir kuruluştur. Bununla birlikte tüm sosyalist ülkeleri içine almaktadır. Önceleri Arnavutluk tam, Çin'de gözlemci üye iken, bilinen politik nedenlerden dolayı örgütten ayrılmışlardır. Ancak üye sayısında, başka ülkelerin girmesiyle azalma olmamış, tersine artışlar meydana gelmiştir. Örgüt ilkelerine göre, üyelik, sadece sosyalist ülkelere değil, bu sistem dışındakilere de açıktır. Ancak, şimdide tek Finlandiya gözlemci üye olmuş, bunun dışında üyelik istemiyle başvuran ülke olmamıştır. Bununla birlikte, Finlandiyanın durumunu yakından ilzeten bazı Avrupa ülkeleri vardır. Karşılıklı Ekonomik Yardım-

laşma Örgütünün statüsünde, üyelik için «aynı bölgede bulunmak»tan söz edilmektedir. Nevarkı, Kûba çok uzakta bulunduğu halde örgütte üye olmuştur.

Statüsüne göre, yetkili organlar örgüt ve yöntem konularında kararlar alabilir ve tavsiyelerde bulunabilirler. Her üye ülkenin tek oyu vardır ve kararlar oybirliği ile alınabilir. Bundan sonra da ortak bir protokol ile yürürlüğe konur. Tavsiyelerde ise, üye ülke tutumunu ve iç mevzuata uyumunu altmış gün içinde örgüte bildirmek zorundadır.

Üye ülkeler ve bu ülkelerde bazı iktisatçılar, Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Örgütünün tarih-

sel gelişmesinde üç önemli aşamadan geçtiğinden söz etmekte-
dirlere. Bunlardan ilki, örgütün ku-
ruluşundan 1962'ye kadar olan sü-
redir. İkincisi, 1962'de örgütün,
üye sosyalist ülkeler arasındaki iş-
bölümünün temel ilkelerinin kabu-
lû ile başlayıp 1969'lara kadar de-
vam eder. Üçüncü aşama ise,
1970'lerde örgütün, kompleks prog-
ramını kabul etmesiyle başlar. Bu
aşamalardan herbiri, birbirinden
ötekine geçişi hazırladıkları için
önemlidirler. Biz kısaca ilk aşama
üzerinde ve eldeki veriler ölçüsün-
de durmaya çalışacağız.

Karşılıklı Ekonomik Yardım-
laşma Örgütünün amacı, sosyalist
ülkeler, daha doğrusu, tüm sosya-
list ülkeleri kapsamadığına göre,
üye ülkeler arasında ekonomik büt-
tünleşmeyi sağlamaktır. Bu amacı
ile örgütün, 1950'lerden sonra dün-
yamızın çeşitli bölgelerinde ortaya
çıkan ve özellikle günümüzde en
önemli gelişmeyi gösteren Avrupa
Ekonomik Topluluğu (AET) ile ya-
kın bir benzerliği vardır. Çünkü,
AET'nin amacı da üye ülkeler ara-
sında ekonomik bütünleşmeyi sağ-
lamaktır. Gerçi, AET'nin son aş-
madaki amacı siyasal bütünleşme-
yi de içermektedir. Sosyalist ül-
kelerde ise, bu sistemin yapısında
vardır. Bununla birlikte, tüm bun-
lar ekonomik bütünleşmenin ger-
çekleştirilebilmesine bağlıdır.

Tüm bunlara rağmen, iki top-
luluk arasında gerek organlar, oy-
lar ve supranasyonel olup olmama
bakımından, gerek uygulama yö-
nünden önemli farklar vardır.

Karşılıklı Ekonomik Yardım-
laşma Örgütü, bir bakıma AET gibi
büyük hazırlıklardan sonra, yer şe-
yi önceden düşünülp plânlanarak
doğmamıştır. AET'nin ilkeleri ön-
ceden saptanıp statüsü ile birlikte
Roma anlaşması ile meydana gel-
miştir. Karşılıklı Ekonomik Yardım-
laşma Örgütü ise, kuruluş ve or-
ganlarını hattâ, bir bakıma amacını
bile düzenleyen bir statü ile doğ-
mamış, zaman ve koşullar içinde
oluşmuş ve sonra, hazırlanıp kabul
edilen statüsünü oluşturmuştur
denebilir. Ekonomik Yardımlaşma
Örgütü, savaş sonrası koşullar i-
çinde Marshall yardımlarına bir
tepki olarak doğmuştur. Bilindiği
gibi, ABD savaşta yıkıntıya uğra-
mış ve yoksul, yani sosyal çalkan-
tılara açık olan ülkelere Marshall
yardımı adı altında yardımlar yap-
mıştır. Bu yardımın amaçlarından
biri, belki en önemlis buralarda ve
sosyalist uygulamaya girecek olan
doğu Avrupa ülkelerinde bu yön-
deki uygulamayı engelleyip kendi
politik sistemini yaymaktır. İşte
gerek sızma olarak nitelenen ABD'
nin bu eylemini önlemek, gerek do-
ğu Avrupa ülkelerinin gereksinme-
lerini sağlayarak ekonomik gerilik-

lerini gidermek amacıyla Bulgaristan, Çekoslovakya, Macaristan, Polonya, Romanya ve Socyetler Birliği temsilcileri 1949 Ocak ayında (5-8 Ocak) Moskova'daki bir toplantıda oybirliği ile «Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Örgütü»nü kurma kararını almışlardır. Ortak Bildiride, örgütün başlıca sorunu, sözü edilen ülkelerin birbirlerine karşılıklı olarak ilkel madde, besin malları, makina ve donatım sağlamaları ve ekonomik mübadele yanında, bilimsel ve teknik alanda da bilgi değişimi yapılması olduğu belirtilmektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası, hattâ örgütün kuruluşunu izleyen bir kaç yıl içinde bile, dışticaret ilişkilerinde çok yönlülük yerine, ikili ilişkiler sürdürülmüştür. Bu da daha çok Sovyetlerle öteki üye ülkeler arasındadır. Bunun böyle oluşunu, doğal olarak karşılamak gerekir. Çünkü Sovyetler, savaşta büyük yıkıntıya uğramış olmalarına rağmen, ilkel madde yönünden ötekilere göre çok zengin oldukları gibi, yapıt sanayiinde de önemli başarılar elde etmişlerdir. Örgütün öteki üyeleri ise, Çekoslovakya bir yana, ekonomileri tarıma dayalı, dışticaretleri tarımsal ve toprak altı mallara bağımlı ülkelerdir. Tarımsal verim, işletmelerin genellikle çok küçük ve dağınıklığı, üre-

tim tekniklerinin geriliği ve eksikliği, çiftçilerin eğitim düzeylerinin yetersizliği gibi nedenlerle düşük, dolayısıyla toplam üretim düzeyi de düşüktür. Ayrıca, ekonomilerinde sosyalist sektör henüz çok küçük ve cılız durumdadır. Tüm bunlar dikkate alındığında bu yıllarda, karşılıklı ekonomik yardımlaşmadan çok, Sovyetlerin tek yanlı yardımından söz etmek daha doğru olur. Buna rağmen, örgüte karşılıklı ekonomik yardımlaşma adının verilmiş olması, ilerdeki gelişmelerle ilgili olsa gerektir. Nitekim, 1945-1948 döneminde Sovyetlerin sadece Bulgaristana yaptığı ilkel madde ve mal yardımları, cari fiyatlarla otuz milyar levaya (22.5 milyarı metal, 5 milyarı petrol ve petrol ürünleri, 1,5 milyarı da tarımsal makina) yakındır (1). Bunlar Bulgar ekonomisinin gelişmesi için önemli bir katkı oluşturmıştır. Sovyetlerin yardımı yanında örgütün öteki gelişmiş ülkeleri de, az gelişmiş üye ülkelere, daha sınırlı olmak üzere yardım etmişlerdir. 1950'lerden sonraki ikili dışticaret anlaşmalarında, uygulanmakta olan beşer yıllık plânlardaki gereksinimlere göre, ithalat-ihracat da plânlanmıştır. Böylece üyeler arasında giderek büyüyen dışticaret hacmi yanında, bir işbölümüne gidilmeye başlanmıştır. Bunun sonucunda da ülkelerin ekonomik yapı-

larında giderek bir değişme görül-
meye başlanmıştır. Bulgaristan
makina-kimya, Macaristan kara u-
laşımı ile ilgili olarak otobüs, kam-
yon, Romanya traktör, kamyon ve
petrol arama araçları, Polonya da
gemi yapım, petrol işleme (Rafi-
neri ve elektrik üretimiyle ilgili
sanayilerde bir işbölümü görünü-
mündeydiler. Bu oluşumda, geniş
alanlarda işbölümünün olumlu ola-
nakları yanında, Sovyetlerin bunu
hızlandırıcı bir etkisi olmuştur.
Örneğin, Demokratik Almanya'nın
Ost, Polonyanın Nova Huta, Bulga-
ristanın «Lenin» metalürji kombi-
nalarının yapımında Sovyet katkısı
büyük olmuştur. Tüm bunlar, işbö-
lümünün daha kapsamlı ve yüksek
bir düzeyde gerçekleşmesini, dola-
yısıyla dışticaret hacminin büyü-
mesini doğurmuştur. Bununla bir-
likte, işbölümünde daha kararlı bir
uygulamaya, Karşılıklı Ekonomik
Yardımlaşma Örgütünün 1954'teki
dört ve beşinci toplantılarında, be-
şer yıllık kalkınma plânlarının koor-
dine edilme kararıyla geçilmiş, an-
cak bunun kapsam yönünden daha
da pekiştirilmesine ve daha köklü
işbirliğine örgütün 1956'da Berlin'
deki yedinci toplantısında karar
verilmiştir. Bu dönemde artık, baş-
langıçta oldukça geri olan ülkele-
rin de ekonomik yapıları değişmiş
ve işbölümünün gelişmesiyle doğ-
maya başlayan karmaşıklığı giderip

çözümüne bağlama ve ekonomilerin
çeşitli kesimlerine yön verme zo-
runluğu ortaya çıkmıştır. Bu ba-
kımından yedinci toplantı kararı ile
örgütte sürekli olmak üzere Tarım,
Dışticaret, Petrol, Doğalgaz, Ağır
ve Hafif metalürji, Makina ve Kim-
ya sanayii komisyonları kurulmuş-
tur. Bu komisyonlar, kendi alanla-
rındaki gelişmeleri ve ortaya çık-
acak sorunları izleyecek, bunlara
çözüm yolları getireceklerdir.

Ancak bu gelişmelere paralel
olarak ilkelmadde, elektrik ve ya-
kıtı olan gereksinme daha da bü-
yümüştür. Bunları karşılamak için
de, 1958'de örgütün Moskova top-
lantısında, ortaya çıkan öteki so-
runlar yanında, özellikle enerji so-
runu ele alınmış ve Sovyet üretim
bölgeleri olan Tatar ve Başkir Cum-
huriyetlerinden başlayarak Polon-
ya, Çekoslovakya, Macaristan ve
Demokratik Almanya'ya kadar uza-
nıp örgütün öteki Avrupa üye ül-
kelerinin enerji sistemiyle birleş-
tirecek dev bir petrol boru hattının
meydana getirilmesine (on ve on-
birinci toplantılar) karar verilmiş-
tir. Bilindiği gibi, bu petrol boru
hattına «Drujba» (Dostluk) adı ve-
rilmiştir. Böylece, örgütte daha
sonraki ekonomik gelişmelerin
daha sağlam bir temele dayatılabil-
mesi için «alt-yatırımlardan» en
önemlisinin gerçekleştirilmesine
karar verilmiştir.

Bu durumda, Örgütün ilk aşamasında, Sovyetlerle öteki üye ülkeler arasındaki, ikili dışticaret ilişkileri çok yönlülüğe doğru yol almış, üye ülkelerde savaş yıkıntıları giderilip ekonomilerde ağır sanayi bazı kurulmaya çalışılmıştır. Bu temel gelişip genişledikçe de, ekonomiler arası işbölümü büyümüş, kaynak kaybının önlenmesi bakımından da, beşer yıllık plânlar da koordinasyona gidilmiş, burada

sürekliliği sağlayabilmek için de, sürekli komisyonlar oluşturulmuştur. Bu dönemde bazı üye ülkeler bir yana, ekonomilerde sosyalist kesim de egemen olmuştur. Petrol boru hattının kurulması kararı ise, örgütte ekonomik bütünleşmenin çok önemli bir alt yapısı niteliğindedir. Bu ilk aşama yılları ayrıca, örgütte kurumsallaşmanın önemli ölçüde olduğu bir dönem olmaktadır.

- (1) Vasil Sıvov-Çavdar Yordanov, Sotsialistiçeskata İkonomiçeska Obştnost, 1949/1974, Sofiya-Partizdat-1975, sh. 14.

— 0 —

İktisat Fakültesi Dekanlığından Duyuru

Fakültemiz mezunlarından diplomalarını almayanların Fakülte kalemine müracaatları rica olunur.

Türkiyede ve Dünyada Ekonomik Bunalım

Yazan : Erbil GÖKSAN

— Dış Ödemeler Dengesi bu yılın ilk beş ayında 11 milyar TL açık verince ekonomimizin gidişi endişe verici bir hüviyete büründü.

— İkinci Dünya Savaşından sonra en büyük ekonomik durgunluk Avrupa Ülkeleri ve ABD'de sürmektedir. Durgunluk fiat artışlarını hızlandırırken işsizler ordusu yaratıyor.

— Dış ödemeler Dengesi açığı için Devalüasyon kurtulmuş mudur? Artık Türk Ekonomisinde döviz rezervleri birikimine yönelmiş, tüketimi azaltıcı, tasarrufu artırıcı bir politika uygulamasına şiddetle ihtiyaç vardır.

İktisat politikasının başlıca hedefleri olan tam istihdam, hızlı bir iktisadi kalkınma, umumi fiyat seviyesinde istikrar sağlanması, gelir bölüşümündeki dağılımın eşit olması gibi unsurlar arasında yer alan dış ödemeler dengesi son günlerde üzerinde en çok bahsedilen bir konu olarak güncelliğini koruyor.

Ülkelerin belirli dönemler için de içeriden dışarıya, dışardan içeriye olan «Mal ve hizmet» akımlarının, toplam ihracat ve ithalatın yer aldığı «Dış ticaret dengesi» ile, bünyesinde işçi dövizleri, dış borç faizler, kâr transferleri ve proje kredisi hizmet ödemelerini toplayan «Görünmeyen kalemler dengesi»nden oluşan Cari İşlemler den-

gesine ve sermaye hareketleri dengesine dayanarak ortaya çıkarılmış oldukları dış ödemeler dengesinin daha bu yılın ilk beş ayında açık verdiği geçenlerde kamu oyu tarafından öğrenildi.

Ödemeler dengesinin Mayıs ayına kadar olan 1975 yılı ilk beş ayında 11 milyar TL açık vermesi ve dış ticaret açığının da geçen yılın aynı dönemine oranla % 30 artması sanayii çevreleri tarafından büyük tepkilerle karşılanarak Türkiye'nin durumunun dış ekonomik ilişkiler bakımından vahim olduğu özellikle belirtilmiştir.

PROBLEMİN DOĞUŞU

1964 yılında Almanya'ya akın etmeye başlamış olan işçilerimizin getirdikleri dövizleri % 25 oranında bir azalma göstermektedir. Almanya'da çalışan bir çok işçinin yurda kesin dönüş yapacakları ve yurda dönen işçilerimizin on binleri bulacağı daha şimdiden belirlidir.

Savunma giderlerinin artış göstermesinin gözle görülebilir bir duruma geldiği içinde bulunduğumuz dönemin başlangıcının, 1974 yılı başında varili 3 dolardan 12 dolara çıkan petrol fiyatlarındaki artış ve dünyadaki enflasyonun ithal

yoluyla Türkiye'yi son derece etkilemesi gibi iki önemli sebebe dayandığı da artık bir gerçektir. Zira sanayii gelişmemiş ve gelişmenin kamu ve özel sektörde yetersiz olduğu, özellikle son iki yıl içinde dış dünya gelirlerimizin % 38 oranında azdığı, bazı gıda maddelerine olan ihtiyaçlarımızın karşılanması konusunda halen dışa bağımlı olduğumuz bir dönemde, dışarıya ödediğimiz döviz miktarında, petrol için ödenen büyük paralar, ithal malı fiyatlarının yükselişi ve savunma ihtiyaçları için dışardan yapılan ithalatın çoğalması ile yükselme görülmüştür.

DARBOĞAZLAR TABLOSU

Ancak bu yükselmeye karşılık ihracatımız azalmakta turizmin sağladığı dövizler bir türlü istenilen seviyeye ulaşmamakta iç piyasa fiyatları artmakta dış borçlanmalar için ulusal gelirin daha büyük bir kısmının ayrılma eğilimi gün geçtikçe fazlalaşmakta, ülke parası ise her an biraz daha değerinden kaybetme tehlikesi ile burun buruna bulunmaktadır.

İşte Türkiye'nin sıkışıp kaldığı darboğaz döneminin genel tablosu, bu sınırlar içinde çizilebilmekte ve problemlerini tek tek değil tümüyle gözler önüne sererek her

an çözüm bekleyen sorunlar topluluğu niteliğini taşımaktadır.

1975 yılı ikinci üç ayında (Nisan-Mayıs-Haziran) hammadde ve tüketim maddeleri ithalatı 1. üç aya göre artarken yatırım maddeleri ithalatının azalmasıda dikkati çeken bir nokta olarak her an göz önünde bulundurulması, dar boğazların mevcut olduğu, enflasyonist baskıların arttığı ülkemiz açısından gerekmektedir.

Devlet Plânlama Teşkilâtının hazırladığı raporda belirtildiği gibi çok uluslu şirketlerin ithali yasak malları üreterek ithalatımızın artmasına yol açmaları ve ödemeler dengesi üzerindeki asıl olumsuz etkiyi kar ve temettüyü dışarıya transfer etmek şeklinde yaptıkları da önemli bir konuyu gözönüne sererken son yıllarda yerli ve yabancı yatırımların çoğunlukla dayanıksız ve dayanıklı tüketim malları sanayine yönelmeleri böyle ihracata yönelme amaçlarının gerçekleştirilmeme durumunu ortaya çıkarmaları da dikkati çekici bir noktadır.

Merkezi Paris'te bulunan İktisadi İşbirliği ve Akılınma Örgütü (OECD) nezdinde kurulan Türkiye Konsorsiyumu tarafından yapılan açıklamada da dış ticaretteki mevcut eğilimlerin devam etmesi halinde 1980 yılında Türkiye Borçla-

rının 10 Milyar Dolara ulaşacağı ve devamlı borçlanmanın dış kredi şartlarını ağırlaştırdığı belirtilmektedir.

Yine OECD tarafından üye ülkeler için yayınlanmış bulunan raporda Türkiye kişi başına düşen milli geliri en düşük (540 Dolar) ülke olarak gösterilmektedir. Raporda 1975 yılı ilk yedi ayında dünya fiatlarının % 11,4 oranında gerilemesi karşısında Türkiye fiatlarının % 3,1 oranında arttığı belirtilmiştir. Bu durum Türk ekonomisinin ödemeler dengesindeki açığı ile birlikte ağır enflasyonist baskılara hedef olduğunu açıkça göstermektedir. Zira Türkiye'de 2,5 milyon işsiz olduğu ve bu miktarın çalışan nüfusun % 16'sını kapsadığı ve fiat artışının % 25'e ulaştığı bilinmektedir.

Dış ödemeler dengesindeki açığın Türk Ekonomisinde yapmış olduğu depresyonu burada belirtirken dünya ülkeleri ekonomilerinin karşı karşıya bulunduğu büyük ekonomik durgunluğa ve buna sebep olan ödemeler dengesinde değişmekte fayda vardır. Çünkü ekonomilerin karşılaştığı problemlerin yaratıcısı hepsinde ortak bir neden haline gelmiş bulunan dış ödemeler dengesi ve dış ticaret açığıdır.

DÜNYAYA NE OLUYOR...

İkinci Dünya savaşından sonra görülen en büyük durgunluk Batı Avrupa ülkelerinde hüküm sürmekte ve bunalım haline gelen bu durgunluk bütün çabalara rağmen giderilmezken OECD ülkelerindeki işsiz sayısının 8 milyondan 15 milyona yükseldiği bu arada 23 üye devletin arasında bulunan Amerika ve Japonya'da da durumun iç açıcı olmadığı görülmektedir.

Fiat artışları ve işsizliğin rekor seviyeye ulaştığı Avrupa Devletleri, Amerika ve Japonya'daki son fiat artışları ve işsizliğe kısaca bir göz atarsak;

İNGİLTERE : Ortak Pazar dokuzlarının arasında en kötü durumda bulunan İngiltere'de fiatlarda bir yıl içinde % 26,2'lik bir artış görülürken 820 bin işsiz çalışan nüfusun % 3,8'ini teşkil etmekte tedbir olarak ödemeler dengesinin sağlanması ve enflasyonla mücadele öngörülmektedir.

BELÇİKA : Fiat ve ücretlerin artışı durdurulduğu halde fiatlarda, % 12,5 luk artış ve 170 bin işsiz çalışan nüfusun % 6,5'unu kapsıyor.

FRANSA : Fiatlarda % 11,7'lik artışın yanında 840 bin işsiz görü-

lüyor. Bu miktar çalışan nüfusun % 4'ünü teşkil etmektedir.

HOLLANDA : % 10'luk artış fiatlarda görülürken 150 bin işsiz Hollanda'lı çalışan nüfusun % 4,8'ni meydana getiriyor.

İRLANDA : Fiatlar % 24,5'luk artışla İngiltere'ye yaklaşırken 96 bin işsiz çalışan nüfusun % 9'u ile Avrupa'da rekor kırmaktadır.

DANİMARKA : Fiatlar % 10,6'lık artış göstermiş 100 bin işsiz çalışan nüfusun % 5'ni teşkil etmiştir.

İTALYA : Enflasyon hızı % 19'a ulaşırken 800 bin işsiz çalışan nüfusun % 3'nü teşkil etmektedir. İşsiz sayısı daha da artarken ödemeler dengesinin bozulmaması ve ticari açığın büyümemesi için hükümetçe çaba sarfediliyor.

ALMANYA : Fiatlarda % 6,1'lik artış batı ekonomisinde en az artış olarak gösterilmekte. Almanya'da 1 milyon 100 bin mevcut bu miktar çalışan nüfusun % 4,7'ni teşkil ediyor. Hükümet bütçe açığını kapatmak için elinden geleni sarfediyor.

JAPONYA : Fiat artışı % 14, işsiz sayısı 790 bin. Bu rakam çalı-

şan nüfusun % 2'ni teşkil etmektedir.

AMERİKA : Fiat artışı % 9,5 işsiz sayısı ise 8,5 milyonu bulurken bu miktar çalışan nüfusun % 9'nü teşkil etmektedir.

Avrupa ülkeleri, Amerika ve Japonya'da ki ekonomik manzaranın hiçde iç açıcı olmadiğı ortadadır. Ancak burada dikkatlerin ödemeler dengesi ve dış ticaret açıkları üzerine çevrildiğı, fiat artışı ve işsizliğin ortaya çıkmasına bu faktörlerin sebep olduğu artık herkesçe bilinmektedir.

Bunun en önemli kanıtını 1974 Birleşmiş Milletler İstatistik Yıllığında bulabiliriz zira; Geçen yıl bütün dünya ihracatının miktarca gerilerken değer olarak % 48 arttığı ve 1974 dünya ihracatının 1973'e göre % daha az olduğu 1974 Birleşmiş Milletler İstatistik Yıllığında yayınlanmıştır.

1974 yılı dünya ihracatının 848.000 milyon dolar olduğu belirtilirken 1973 yılındaki 574.500 milyon dolarlık ihracata göre % 48'lik artış göstermesi değer olarak ortaya çıkmakta ancak enflasyonların, petrol fiat artışları, hammaddelerde görülen pahalılık, istatistik birimi olan ABD dolarının değerinden düşmesi, değer olarak fiat artış etkileri dikkate alınmassa ihracat

artışının yıllık net oranı % 6 olup 1973'ün % 13'lük artışına oranla % 7'lik bir gerileme göstermektedir.

Bu duruma göre yalnız Avrupa ülkelerinde değil bütün dünyadaki pazar ekonomisi ülkelerinde ekonomik faaliyetlerde büyük bir gerileme görülmekte ve ekonomik bunalım içinde oldukları kolayca saptanmaktadır.

DEVALÜASYON KURTULUŞ MU?

Dış ödemeler dengesi üzerinde önemle durulması gerekir. Dış ticaretin açık vermesi halinde kalkınmayı sınırlayıcı etkisi gözönüne alınınca önem daha da artacaktır. Zira ekonomde maliyetler yükselecek, yeni sanayilerin kurulması olanakları zorlanacak, döviz yokluğu ve ithalatın sınırlandırılması mevcut sanayileride verimli çalışmaktan uzaklaştıracaktır.

İşte bu açıdan bakılınca dış ödemeler dengesi açığının büyüdüğü, enflasyonist baskıların hüküm sürdüğü ülkemizde son olarak yapılan devalüasyon olayına da değinmek gerekir.

Son 4,5 ay içinde Türk Lirası Amerikan doları karşısında dördüncü defa düşürülmüştür. Nisan ayında 1 ABD doları 13,85 TL'den muamele görürken şimdi 14,75 TL'

den muamele görmekte böyle Türk Lirası değeri dolar karşısınra son 4.5 ay içinde % 6,5 oranında düş-

müş bulunmaktadır. Aşağıda devalüasyon tarihleri, kur ve oranları gösterilmiştir.

TARİH	ESKİ KUR	YENİ KUR	ORAN
17 Nisan 1975	1 \$—13,85 TL	1 \$—14.00 TL	% 1,1
8 Temmuz 1975	1 \$—14,00 TL	1 \$—14.25 TL	% 1,8
14 Ağustos 1975	1 \$—14,25 TL	1 \$—14.50 TL	% 1,7
28 Ağustos 1975	1 \$—14,50 TL	1 \$—14.75 TL	% 1,7

Geçenlerde Uluslararası Para Fonu son ekonomik bunalımları gözönüne alarak 1976 yılı için ülkelerin «Değişken kur esaslı» para sistemine dönüş yapmalarını önermiş ve az gelişmiş ülkeler için bu sistemin ödemeler dengesindeki istikrarsızlıkları gidereceği belirtilerek dalgalanan kurlara karşı üç ayda yeni kur ayarlaması, efektif para kurlarının ödemeler dengesinde yaptığı değişikliğin giderilmesi, kısa vadeli para dalgalanmalarına karşı istikrar getirilmesi şeklinde üç yol gösterilmiştir.

Uluslararası Para Fonu'nun önerdiği «Değişken kur esaslı» para sistemi ışığı altında ülkemizde son yapılan devalüasyonların dış ödemeler açığını gidermekte olumlu etkide bulunup bulunamayacağı sorusuna cevabımız «Hayır» olacaktır. Aslında dış ticaret dengesi açıklarını gidermek için ihracatı arttırmakta kullanılan devalüasyon ülkemiz ihracatında olumlu etkisini yapamayacaktır. Çünkü; ihracatı-

mızı güçleştiren sebeplerden birisi burada ortaya çıkmakta ihracat mallarımıza olan dış talebin elastikliğinin düşük olması bu mallarda pazarlık gücünü azaltmaktadır.

Fiat oynamaları ve devalüasyonun bu malların ihracatında önemli rol almayacakları açıktır. İhracatı dış talep elastikliği yüksek olan mallara kaydırmak gerekmektedir. Bu mallarda tabii ki sanayi mamulleri olmalıdır.

Bilindiği gibi devalüasyonun dış ödeme açığı üzerinde kendinden beklenen olumlu sonucu verebilmesi için dış talebin, fiatların düşmesiyle artması yani talebin fiat değişmelerine karşı duyarlı olması gerekir. Devalüasyondan sonra fiatların sabit tutulması ihracatta başarıyı artırırız, zira önce ithal malı fiatları artacak ve bu artış zamanlar diğer sektörlere sıçrayarak ihracat malı fiatlarına yansiyarak fiatların artmasına sebep olacaktır. Bu artışın önlenerek fiatların sabit tutulması gerekir.

ENFLASYONİST BASKILAR NE YAPTI?

Ülke ekonomisinde ortaya çıkan enflasyonist baskılar nihayet kendini dış ödemeler dengesinde göstermiştir.

Son zamanlarda yaptığı ve yapacağı yatırımlarla büyük bir alıcı haline gelen devletin artan fiatlar yüzünden masraflarının çoğaldığı, yatırım maliyetlerinin yükseldiği devlet gelirinin yetersiz bir hale gelmiş olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

Sabit gelirli vatandaşın yükselen fiatlar karşısında, sabit satın alma gücü bir kaç yıl öncesine göre çok azalmıştır. Enflasyonun artması, para değerlerinin değişmesi karşısında tasarrufların altın elmas gibi kıymetli madenlere yatırılması eğiliminin arttığı ve bu arada tasarruf sahiplerinin yatırım yaparken genellikle tasarruflarının bir kısmını mutlaka altına verdikleri bilinmekte ve diğer spekülasyon faaliyetlerin artması neticesi tasarruflar yatırımlara yönelememektedir.

ARTIK PLANLAR GERÇEKLEŞMELİ

Birinci ve ikinci 5 yıllık plânlarda dış ödemeler dengesi açıkla-

rını önleyici ve giderici tedbirler önerilmiş ancak gerçekleşmesi mümkün veya gerçekleşme oranı düşük olmuştur. Bilhassa ihracatın yapısını değiştirici ve artırıcı tedbirler uygulanamamıştır.

— Planlarda ihracatın geliştirilmesi için düşük faizli kredi, projelere döviz tahsisi gibi tedbirler getirilmiş vergi iadesi olan malların sayısı ile oranları artırılmıştır. İhracat yapısını buna rağmen değiştirmek mümkün olmamıştır. İthalat içinde gümrük vergileri ve miktar kısıtlamaları uygulanmış ve kontrol altında tutulmuştur. İthal ikamesini sağlayan (özellikle demir-çelik, karayolu vasıtaları, kimya, kâğıt, madeni eşya, tarım araçları, dayanıklılık tüketim malları ve petrol ürünleri sanayii) sanayilerine öncelik verilmesi, döviz sıkıntısını gidermek için yeni kaynakların bulunması gereği bu uygulama sonucu ortaya çıkmıştır. Çünkü devalüasyon, işçilerimizin getirdiği dövizlerdeki azalma ve ihracatta görülen azalma gibi nedenlerle döviz rezervlerinde görülen artışlar artış görülmemektedir.

— Turizm gelirleri istenilen düzeye ulaşamamaktadır. Bunun için yeni atılımlar gerekmektedir.

— Özel yabancı sermayenin Türkiye'ye gelen büyük kısmı ilâç ve kauçuk sanayilerinde toplan-

miştir. Ülkeye giren özel yabancı sermaye dağılımını diğer sanayii kollarına doğru yönelmeye mevzun tutmak veya yöneltmek gerekirken tedbirleri sıklaştırmak, ve dış kaynaklara bağılılıktan kurtulmak için eldeki imkanların son derece dikkatli kullanılması elzemdir.

— Son yıllarda dış krediler genellikle bu kredileri veren ülkeler tarafından proje kredilerine yöneltilmiş, program kredilerine verilenler ise düşünülenin daima altında olmuştur. Dolayısıyla proje kredileri için verimli proje geliştirme ve yeni proje yaratma çalışmalarında bulunmak gerekir.

— Plânlı dönemde alınan ve fiilen kullanılan konsorsiyum kredileri ve dış borç ana paraları en iyi şekilde değerlendirilmelidir. Zira dış ana borç miktarı fazlaştığı gibi fazlaşan oranda faizlerin dövizle ödenecek miktarda artmaktadır.

NETİCE OLARAK

İhracat problemini halledebilmek ileriye dönük istikrarlı genel bir politika ile gerçekleştirilebilir. İhracata dönük sanayilere öncelik vererek teşvik etmek, ihraç sanayii yatırımlarının dış rekabete dayanıklı olması, ağır endüstrinin geliş-

mesini sağlamak ülke içi tüketim, faiz, ücret, kredi, vergi ve fiatlar genel seviyesi gibi ihracatla ilgili unsurların bir bütün halinde ele alınması enflasyonist baskıları gidermek, paranın iç ve dış değerinin korunması için azami dikkatin gösterilmesi zamanı çoktan gelmiştir.

Önemli sorunlardan biriside ithalatın sanayii ürünlerine dayanması ara malı ve yatırım malı ithalatının, toplam ithalatın % 90'nını teşkil etmesi ihracat artış hızının düşük oluşu ve ihracat ürünleri içinde tarım ürünleri oranının % 70'i bulmasıdır. Bundan dolayı artık ihracatın yapısının değiştirilmesi ve sanayi ürünlerinin ihracına olanak sağlanması gerekir. Türkiye'de emek-yoğun sanayii kolları ve bu tip sanayii mallarının ihracı geliştirilmeli, gümrük ve diğer tedbirlerle bu sanayii kollarının teşviki daha da arttırılmalıdır. Çünkü dış talep elastikliği ancak böyle artacaktır.

Kurulacak olan ve stratejisi tespit edilen savunma sanayii kuruluş ve geliştirme safhalarında mutlak surette ulusal kaynaklara dayandırılmalıdır. Türkiye'de yeni yeni iş alanları açmak son derece zorunlu bir hale gelmiştir. Bu sebeple yatırımların uzun vadeli olması ve yeni sahalara yöneltilmesi en olumlu hareket olacaktır.

Artık Türk ekonomisinin rezerv birikimine yönelmiş, tüketimi azaltan tasarrufları artıran bir politikanın uygulanmasına ihtiyacı vardır. Çünkü ancak bu şekilde başına

musallat olan ve ileride daha da büyümesi şiddetle muhtemel dış ödemeler dengesi açığının giderilmesi ve enflasyonist baskıların hafifletilmesi mümkün olacaktır.

**Dergimizi
Yaşatmak için
Lütfen
Yazı Gönderiniz
ve
ilân Teminine
Çalışınız.**

İKTİSAT
DERGİSİ

trakya iplik sanayi a.ş.

Çağdaş tekstil teknolojisinin üstün vasıflı makine ve teçhizatıyla kurulu 27144 iğlik pamuk ipliği fabrikamızda imâl etmekte olduğumuz karde ve penye olmak üzere muhtelif numaralarda dokuma ve trikotaj ipliklerimiz, dahili müşterilerimizin yanı sıra dış ülkelerdeki müşterilerimiz tarafından tercih edilmektedir. Türk pamuğunun kalitesi ve Türk işçisi ile teknisyeninin emeğinin mahsulü olan mamüllerimizin rekabetli Avrupa pazarlarında tercih edilmesinden

GURUR DUYUYORUZ

Fabrikamız haziran 1974 ayından başlayarak perderpey tecrübe çalışmasına geçmiş ve aralık ayında normal işletmeye başlamıştır. Aralık ayında başlayan ihracatımız hızla gelişmiş, çok kısa bir sürede Batı Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Kıbrıslı müşterilerimiz tarafından takdir görmüş,

trakya iplik «USTERIZED»

ısrarla istenilen kalite durumuna erişmiştir. Ülkemiz tekstil sanayinin bir temsilcisi olarak

GURUR DUYUYORUZ

Gerek dahili ve gerekse harici müşterilerimizin büyük teveccühlerinin devamını sağlamak amacıyla, idarecilerimiz teknik personelimiz ve işçilerimiz DAHA ÜSTÜN KALİTE üretimi parolası ile çalışmaktadır. Elektronik cihazlarla mücehhez laboratuvarımız kalitemizin garantisi-dir.

Bilhassa dahili müşterilerimiz tarafından -harice ihracat yapan iç çamaşırı imalatçıları- ısrarla aranan ve tercih edilen 20/1 ve 30/1 KARDE TRİKOTAJ ile 30/1, 36/1 ve 40/1 PENYE iplik çeşitlerimizde müşterilerimizin siparişlerini acilen karşılamaya gayret ediyoruz. Mamüllerimize göstermiş oldukları büyük alâka dolayısıyla bütün müşterilerimize teşekkürü bir borç biliriz.

ADRESİMİZ :

Sirkeci, Ankara Cad. Dervişoğlu Sok. No: 2 Kuşçulu Han
Kat 6, Tel: 22 47 60 - 26 24 53 Sultanhamam, Mahmutpaşa
Cad. Büyük Çorapçı Han No: 13 Tel: 22 35 66 Telgraf:
TRİPSAN - İSTANBUL

★ İplik makinelerimiz komple İsviçre RIETER olup, otomatik SCHWEITER bobin makinalarımız USTER elektronik temizleyicilidir.



akbank
çeyrek yüz yıl içinde
çağımızın modern
bankacılığını ülkemizde
uygulamayı başarmış
sayısı az kuruluşun
öncülerindendir.

AKBANK

20 yıldır kablo yapıyor KAVEL

Evlerde kullanılan tesisat kablosundan, yüksek gerilim yeraltı kablosuna kadar.

Bir de emaye bobin teli var KAVEL'in bu 20 yıl içinde yaptıkları arasında.

Kaliteli elektrik cihazlarında özellikle tercih edilen emaye bobin teli.

KAVEL, kabloda güvenilir bir isim olmak için uğraşüyor, didiniyor tam 20 yıldır.

Müşterilerimize baktığımızda anlıyoruz bu güvenin varlığını. Hepsi de, yaptıklarıyla başkalarına güven veren kuruluşlar.

Bundan sonraki 20 yıllarda da uğraşıp didinecek KAVEL, yarattığı bu güveni sürdürmek için.



KABLO VE ELEKTRİK MALZEMESİ A.Ş.
İSTİNYE, İSTANBUL Tel: 63 34 00



Sanayide ve İnsaatta, Borusan sizinle!

Bütün teşebbüslerinizin güvenilir bir desteğe ihtiyacı vardır. İşte istifadenize sunduğumuz Borusan çeşitleri size bu imkânı getirmektedir. Hem de teknik yönden kusursuz bir imalatla.

Başlıca çeşitlerimiz :

- Su ve gaz boruları
- Sanayi boruları (Mobilya ve ekzoz borusu)
- Profil borular
- Kalın etli profiller
- Pencere profilleri
- Paslanmaz çelik borular
- Ambalaj çemberi
- DKP bant



BORUSAN

Teknikte gerçek aşama

ARSLAN

tek

veya

BLOK

•yapı

• ateş tuğlası

ateş harçları

izolasyon tuğlası

EYÜP — İSTANBUL

Fab. 23 22 10

Mz. 44 30 40

st

İ L Â N

TÜRKİYE DEMİR VE ÇELİK İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ KARABÜK

İşletmelerimiz İskenderun Müessesesi Müdürlüğü sahasında aşağıda eb'at, evsaf ve cari satış fiyatları belirtilen ithal malı nervürlü demirler mevcuttur. İhtiyaç sahiplerinin taleplerini derhal karşılamaya hazır olduğumuzu duyururuz.

NERVÜRLÜ DEMİRLERİN

EB'ADI	EVSAFI	CARİ SATIŞ FİYATI TL/TON
D — 13 = 12,7 mm	St.50	5.350.—
D — 16 = 15,9 mm	St.50	5.250.—
D — 19 = 19,1 mm	St.50	5.250.—
D — 22 = 22,2 mm	St.50	5.250.—

NOT :

- 1) Nervürlü demirler Japon Jis G. 3112 SD 30'a göre imal edilmiştir.
- 2) Yukarıda belirtilen malzemeler İskenderun Depomuzdan ve imalatımız dahilinde olan bil'umum yuvarlak, profil ve saçlar İşletmelerimiz Karabük Merkez ve Depolarından 14.5.1975 tarihinden itibaren indirimli fiyatlar üzerinden hiçbir kayda tabi olmaksızın serbest olarak satıldığı gibi, nervürlü ve ticari kalitedeki yuvarlak demirlerimiz 31.7.1975 (SON VADE) tarihine kadar Banka teminat mektubu karşılığında kredili olarak da satışa arz edilmiştir.

klima cihazı alacaksınız...

1 montajını kim yapacak?

Klima cihazı montajında uyulması şart olan hususlar vardır. Herkes bunu uygulamaz. Montaj hatalı olursa, cihazınız size huzur yerine dert verir. Arçelik klima cihazı burada avantajlıdır. Çünkü Arçelik'in ehliyetli teknisyenleri tarafından takılır.

2 mevcut tesisatta çalışabiliyor mu?

Bazı klima cihazları trifaze cereyanla çalışır. Bu, her binada yoktur. İlâve tesisat yaptırmak ilk yatırım masraflarınızın artmasına neden olur. İşletme masrafları yükselir. Oysa Arçelik'te böyle bir sorun yoktur. Normal cereyanla çalışır, ekonomiktir.

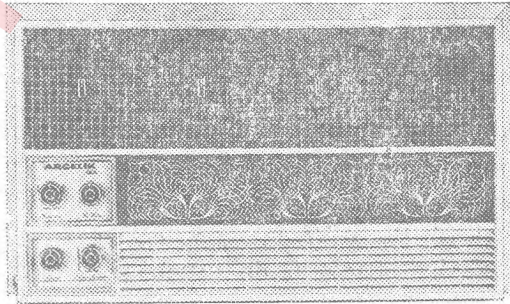
3 fiyatı uygun mu?

Piyasadaki klima cihazlarına şöyle bir bakın, fiyatların Arçelik'e nazaran ne kadar yüksek olduğunu göreceksiniz. Arçelik, hem ucuzdur, hem de ödeme yönünden son derece avantajlıdır.

4 servisi,garantisi var mı?

Bir klima cihazının belirli zamanlarda bakımdan geçmesi gerekir. Eğer bakım servisi yoksa, rahatınız da olmayacak demektir. Arçelik klima cihazı bu yönden de avantajlıdır. 5 yıllık garantiyle size sunulan bu cihazın bakımını - gerekirse onarımını - güçlü Arçelik servisi gerçekleştirir. Sizi ortada bırakmaz.

Bizden hatırlatması...



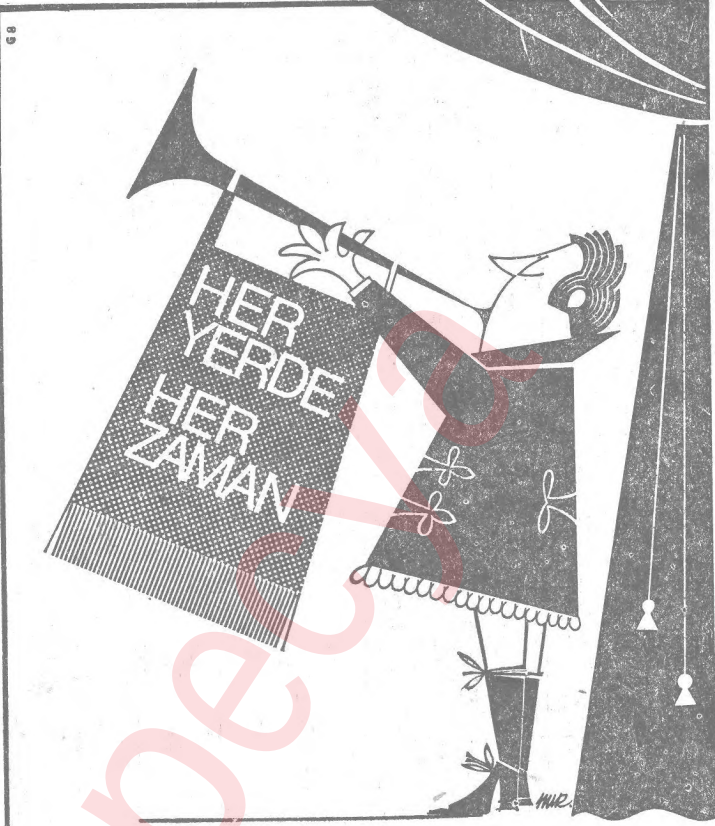
ARÇELİK klima cihazı
MİLYONLUK TECRÜBE

HOS BAG



**ŞARAP
SANAYİİNDE
KALİTE ve NEFASET
ÖRNEĞİNİ YİNE
TEKEL
SUNAR.**

(Basın İlan 60664)



T.C. ZIRAAT BANKASI

(Basın İlanı)